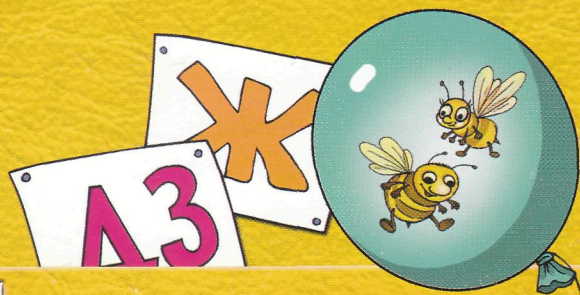

ПОДАРУНОК МАЛЕНЬКОМУ
ГЕНІЮ

А. ЖУРАВЛЬОВА
В. ФЕДІЄНКО

ДОМАШНЯ ЛОГОПЕДІЯ

СУЧАСНІ ВІТЧИЗНЯНІ
ТА ЗАРУБІЖНІ МЕТОДИКИ

РЕКОМЕНДОВАНО
4-7
РОКІВ
ДЛЯ ДІТЕЙ

МЕТОДИЧНІ
РЕКОМЕНДАЦІЇ

СПЕЦІАЛЬНІ
ВПРАВИ ТА
ЗАВДАННЯ

ДИДАКТИЧНИЙ
МАТЕРІАЛ

УНІКАЛЬНИЙ ПОСІБНИК ДЛЯ БАТЬКІВ І ДІТЕЙ

Зом із малюком зображені предмети. Нехай дитина спробує відповісти:
Що тут є живе, а що неживе? Що можна їсти? Хто може літати?

ска	ско	ску	сна	сну
сла	сло	слу	сма	сму
сва	сво	сву	ста	сту
спа	спо	спу	сха	сху

как-тус

мис	лис	о-вес	вус	по-яс	ко-лос	го-лос
кла	с	кля	с	сла-ва	сли-ва	сму-га
кля	с	кля	с	кля	с	кля
с	та-ді-он	с	ка-кал-ка	к	ріс-ло	мус-ку-
с	мат-ро-с	с	мат-ро-с	с	мат-ро-с	с

Прочитайте дитині тексти, виділяючи голосом звук [ш] у словах. Нехай дитина повторює за вами.

Миш-ка і кіш-ка
Миш-ка у ша-фі.
у ша-фі шо-ко-лад.
Миш-ка ша-ру-дить
шо-ко-ла-дом у ша-фі.
о-ло ша-фи кіш-ка.
ш-хі-ше, миш-ко.

Шу-ра і Пу-шок
у Шу-ри шу-ба.
у Шу-ри шап-ка і шар-ф.
у Шу-ри Пу-шок.
Пу-шок ш-кід-ник.
Шу-ра і Пу-шок піш-ли гу-ля-ти.
Шу-ра да-ла Пуш-ку шиш-ку.

ШКОЛА
ВИДАВНИЧИЙ ДІМ

Шановні батьки та педагоги!

Якщо ви стурбовані тим, що дитина не вміє вимовляти деякі звуки, то книга, яку ви тримаєте в руках, саме для вас.

Вади звуковимови у дошкільників трапляються дуже часто і зовсім необов'язково зумовлені якимись порушеннями у розвитку дітей. За винятком окремих випадків, коли потрібне втручання спеціалістів-логопедів, ви можете впоратися з цією проблемою самі. Але пам'ятайте: коректно визначити рівень порушення звуковимови зможе тільки фахівець. Тому до занять з дитиною бажано приступати після консультації з логопедом.

Завдяки різноманітним ігровим вправам, наведеним у посібнику, ви не тільки навчите дитину вимовляти важкі для неї звуки, а й зможете розвинути її фоне-матичний слух, мовленнєве дихання, пам'ять, увагу тощо. Малюк поступово навчатиметься звукового аналізу, розширить свій словниковий запас. Здобуті навички стануть дитині у пригоді при оволодінні читанням, усним та писемним мовленням.

У посібнику подано рекомендації щодо роботи над тими звуками, вади вимови яких є найпоширенішими у дітей, а саме: свистячими [с], [с']*, [з], [з'], [ц], [ц']; шиплячими [ш], [ж], [ч]; сонорними [л], [л'], [р], [р'].

Структура книги дасть вам змогу використати матеріал тільки на ті звуки, які саме у вашого малюка викликають найбільші труднощі при вимовлянні. Роботу над іншими звуками можна не проводити. Але ж слід мати на увазі, що навчання правильної вимови одного звука з кожної групи (наприклад, свистячі, шиплячі) неможливе без оволодіння артикуляцією базового звука. Наприклад, базовим звуком для свистячих є звук [с], шиплячих — звук [ш]. Якщо базовий звук дитина вимовляє правильно, то постановка інших не викличе труднощів.

ЗАГАЛЬНІ ПОРАДИ БАТЬКАМ

- Розпочинати заняття за посібником можна з дітьми віком від трьох років.
- Проводити ігрові вправи для розвитку слуху та дихання доцільно з дітьми 3—5 років.
- Навчати вимовляння свистячих звуків доцільно дітей 3—4 років, шиплячих звуків та звуків [л], [л'] — дітей 4—5 років, звуків [р], [р'] — дітей 5—6 років.
- Перед початком заняття приділіть деякий час підготовці, зніміть напруження та зайві емоції, налаштуйте дитину на робочий лад.
- Різні діти мають різні здібності до засвоєння матеріалу. Тривалість занять на постановку й автоматизацію звука залежатиме від індивідуальних здібностей вашого малюка. Припиняйте заняття у разі появи ознак стомлення, неухважності. Перші заняття мають тривати 5—7 хвилин. Згодом їх можна збільшити до 15—20 хвилин.
- Стимулюйте інтерес дитини до навчання. Пам'ятайте: що більше дитина прагне займатися, то ефективнішими є заняття. Процес навчання має стати частиною повсякденних ігор вашого малюка.

* Тут і надалі знаком «'» позначатимуться м'які звуки.

А. ЖУРАВЛЬОВА, В. ФЕДІЄНКО

ДОМАШНЯ ЛОГОПЕДІЯ

РЕКОМЕНДОВАНО ДЛЯ РОБОТИ З ДІТЬМИ ВІД 4 РОКІВ

КНИГА ДЛЯ БАТЬКІВ, ЯКІ ХОЧУТЬ САМІ НАВЧИТИ ДИТИНУ
ПРАВИЛЬНО ВИМОВЛЯТИ ЗВУКИ

ШКОЛА
ВИДАВНИЧИЙ ДІМ

аргументпринт

ІГРОВІ ВПРАВИ ДЛЯ ПІДГОТОВКИ ДИТИНИ ДО ПРАВИЛЬНОЇ ЗВУКОВИМОВИ

ІГРОВІ ВПРАВИ ДЛЯ РОЗВИТКУ СЛУХУ

У сприйманні мови велику роль відіграє слух. Слух може бути **біологічний** і **мовленнєвий**. За допомогою біологічного слуху людина розрізняє немовні, або навколишні звуки (свист вітру, спів птахів, голоси звірів, сигнал автомобіля і т. п.), може визначити джерело звуку, напрям звучання, віддаленість звуку, кількість звуків. Завдяки **мовленнєвому** слуху людина розрізняє голоси оточуючих її людей, розуміє зміст того, про що говорять, диференціює звуки рідної мови. **Мовленнєвий** слух впливає на якість оволодіння дитиною письмовою мовою.

Отже, якщо вже 3—4-річну дитину навчити правильно сприймати на слух різні звуки, розуміти їх, далі вона легко оволодіє плавним і красивим мовленням, навчиться грамотно читати, писати і виконувати завдання на аналіз звукового складу слова. Пропонуємо ігрові вправи* для розвитку слуху вашого малюка.

! У перших п'яти іграх дитина повинна визначити джерело звуку (назвати, що звучало). Перш ніж виконувати ці вправи, ознайомте дитину з предметами, що утворюють звук (іграшки, залізо, скло, дерево, папір та ін.). Чітко пояснюйте дитині кожне завдання і умови його виконання. Щоразу переконуйтесь, що дитина правильно зрозуміла завдання.

1. Гра «Що звучало?».

Дорослий добирає три-чотири іграшки, які можуть видавати різні звуки (барабан, брязкальце, дзвіночок, свисток тощо), знайомить дитину з їх назвами і звучанням. Після того як дитина це засвоїла, можна почати гру.

Дитина заплющує очі. Звучить одна з іграшок. Дитина має впізнати і назвати іграшку, що звучала.

2. Гра «Впізнай за звуком».

На столі лежать предмети зі скла, дерева, заліза, паперу тощо. Дитина заплющує очі. Дорослий бере по черзі предмети і створює ними різні звуки: бряжчить ключами, гортає книжку, стукає олівцем, шарудить газетою, переливає воду із чашки в чашку. Дитина повинна назвати предмет, яким був створений звук.

3. Гра «Магазин».

На столі стоять кілька однакових коробочок із різними предметами всередині. Покупець (дитина) запитує: **«Що є в магазині?»**. Продавець (дорослий) відповідає, що в магазині є квасоля, гречка, борошно, цвяхи, гудзики. Покупець називає потрібний йому товар, бере по черзі коробочки, трусить ними і знаходить товар за звучанням. Продавець на слух перевіряє, чи не помилився покупець — знайшов за звучанням той товар чи ні. Дорослий і дитина можуть мінятися ролями.

* Тут і надалі у складанні вправ було використано з деякими змінами вправи з посібників І. Й. Дьоміної, О. Л. Жильцової, А. С. Винокур, М. Ф. Фомичової, М. А. Савченко, Л. О. Смирнової та зі збірки «Игры в логопедической работе с детьми» (за редакцією В. І. Селіверстова).

4. Гра «Зустрічай гостей».

Для гри беруть три іграшки, наприклад зайчика, мишку і мавпочку, і добирають три іграшки, які можуть звучати (дзвіночок, свисток, брязкальце). Дорослий оголошує дитині, що до неї зараз прийдуть гості. Попереджає, що зайчик приїде із брязкальцем, мишка — зі свистком, мавпочка — із дзвіночком. Дитина відвертається, дорослий створює іграшками звуки. Малюк за звуком відгадує, який гість їде.

5. Гра «Де звучало?».

Дитина сідає у центрі кімнати на стілець і заплющує очі. Дорослий по черзі бере предмети, які можуть звучати, і з різних боків від дитини утворює ними звуки. Дитина на слух повинна визначити, який предмет звучав, і рукою показати, з якого боку було чути звук.

6. Гра «Тихо — гучно».

Для цієї гри потрібен бубон або інший музичний інструмент, яким можна утворювати гучні і тихі звуки (якщо немає ні того, ні іншого, використайте якусь іграшку).

! Обов'язково стежте за тим, щоб за ходом гри малюк виконував саме потрібні рухи.

Варіант 1. Дорослий стукає у бубон тихо, потім голосно і дуже голосно. Відповідно до звучання бубна дитина виконує такі рухи: під тихий звук іде на носочках, під гучний — просто йде, під дуже гучний — біжить.

Варіант 2. Дитині дають у руки два прапорці. Дорослий голосно стукає у бубон, дитина підіймає прапорці вгору й махає ними. Бубон звучить тихіше, дитина опускає прапорці.

7. Гра «Знайди іграшку».

Спочатку дорослий показує дитині іграшку, яку він буде ховати. Коли дитина вийде з кімнати, ховає її. Дитина заходить у кімнату — дорослий тихо плескає у долоні. Коли дитина наближається до того місця, де захована іграшка, дорослий плескає сильніше, коли віддаляється — плескати майже припиняє. Плескання у долоні можна замінити гучною і тихою музикою.

8. Гра «Піжмурки з дзвіночком».

Дитині зав'язують очі. Дорослий бере дзвіночок і ходить по кімнаті, дзвонячи ним. Дитина намагається «спіймати» дорослого.

9. Гра «Відтвори ритм».

Дорослий паличкою чи олівцем відтворює прості ритми: та́-та, та-та́; та́-та-та, та-та́-та, та-та-та́. Дитина повторює їх.

10. Гра «Визнач кількість звучань».

Дорослий створює паличкою чи олівцем різну кількість ударів по столу.

Дитина рахує і називає кількість. Потім сама відтворює таку саму кількість звучань.

11. Гра «Хто летить (біжить, іде, стрибає)?».

Дорослий пояснює дитині: «Я буду казати правильно і неправильно. Якщо я казатиму правильно, ти плескаєш у долоні, якщо ні — в долоні плескати не можна. Наприклад, я кажу: птах летить, літак летить, метелик летить — це правильно, і ти плескаєш у долоні. А якщо я кажу: кішка летить — це неправильно, у цьому разі плескати у долоні не можна».

! Промовляйте фрази повільно, роблячи після кожної паузи, щоб надати дитині можливість подумати, правильно чи ні співвіднесено предмет із його дією.

ІГРОВІ ВПРАВИ ДЛЯ РОЗВИТКУ ДИХАННЯ ТА ГОЛОСУ

Голос людини утворюється під час видиху. Доросла людина за один видих здатна промовити фразу, яка складається з 10—15 слів. Дитина, звісно, ще не вміє будувати довгі речення і не володіє таким розвиненим диханням. Дорослим слід навчати малюка правильно користуватись диханням під час розмови. У цьому допоможуть нескладні дихальні вправи* на розвиток **фізіологічного** (звичайного) і **мовленнєвого** (під час розмови) дихання.

! Під час виконання дихальних вправ треба стежити, щоб дитина дихала діафрагмально (роблячи вдих, випинала живіт і не піднімала плечей, крім випадків, коли цього вимагають правила гри, і при видихові втягувала живіт). Проводити такі ігри рекомендується не більше трьох хвилин із перепочинком.

1. Дитина силою видихуваного повітря перекочує по столу ватну кульку, олівець. Можна трохи ускладнити цю вправу: зробіть на столі з трьох олівців «ворота» і запропонуйте малюкові дути на ватну кульку, пробуючи загнати її у ці «ворота».

2. Здування з долоні тонкого паперу, нарізаного дрібненькими шматочками, або пелюстків квітів, задування на відстані вогника свічки.

Дитина також може дути на відцвілу кульбабу під час прогулянки. Здути усі пухинки з кульбаби треба за 3—4 рази.

3. Дуже цікавим буде надування бульбашок на поверхні води (дитина дує на воду з такою силою, щоб на поверхні води утворилися бульбашки).

Корисними також є ігри з видуванням мильних бульбашок. Під час таких ігор дитина привчається поступово і рівномірно видихувати повітря з легенів.

4. Надування кульок, дитячих гумових іграшок: через ніс дитина набирає повітря і повільно видихує його через рот в отвір іграшки.

5. Пускання паперового кораблика у мисці або у ванні з водою. Спочатку дитина дує на кораблик не поспішаючи, склавши губи, як для звука [ф] (ф-ф-ф...) і він рухається плавно. А потім ніби налітає поривчастий вітер — нехай дитина спробує дути склавши губи, як для звука [п] (п-п-п...), чи витягнути їх трубочкою, але не надуваючи щік — кораблик почне рухатися швидше і швидше.

6. Гра «На гойдалці».

Дорослий влаштовує «гойдалку»: на горизонтальній нитці прикріплює різнокольорові паперові фігурки ляльок. Дитині потрібно силою видихуваного повітря розгойдувати їх.

7. Гра «Нирець».

Виконуючи вправу, дитина розводить руки по боках — вдих носом; обхоплює себе і присідає («опускаючись під воду») — видих ротом. Вправу слід повторювати не більше двох-трьох разів із невеличкими перервами.

8. Гра «Луна».

Дорослий то тихо, то голосно вимовляє звуки: [а], [о], [у]. Дитина луною відтворює кожен почутий звук із відповідною інтонацією та висотою звука. Можна грати, використовуючи сполучення: **ау, уа, уао, оа, уо**.

* Тут і надалі у складанні вправ було використано з деякими змінами вправи з посібників Й. Дьоміної, А. С. Винокур, О. Л. Жильцової, Є. К. Сухенко, А. М. Богуш, М. Ф. Фомичової, М. А. Савченко, Л. О. Смирнової та зі збірки «Игры в логопедической работе с детьми» (за редакцією В. І. Селіверстова).

АРТИКУЛЯЦІЙНА ГІМНАСТИКА ДЛЯ ПІДГОТОВКИ ДИТИНИ ДО ПРАВИЛЬНОЇ ЗВУКОВИМОВИ

Діти дошкільного віку ще не досить добре вміють координувати рухи своїх органів мовлення. Щоб ваш малюк навчився правильно вимовляти потрібні звуки, необхідно підготувати до цього його артикуляційний апарат. Спочатку треба спеціальними вправами* відпрацювати з дитиною основні рухи і положення губ та язика, необхідні для правильного вимовляння усіх звуків.

Вправа 1. Утримання губ у посмішці, передні та нижні зуби оголені.

Вправа 2. Витягування губ уперед трубочкою.

Вправа 3. Зміна положення губ по черзі: у посмішці — трубочкою (нижня щелепа нерухома).

Вправа 4. Спокійне відкривання та закривання рота, губи у посмішці.

Вправа 5. Зробити язик широким (посміхнутися, трохи відкрити рот і покласти широкий язик на нижню губу).

Вправа 6. Зробити язик вузьким (відкрити рот, висунути язик, трохи витягуючи кінчик).

Вправа 7. Зміна положень язика по черзі: широкий, вузький.

Вправа 8. Піднімання язика за верхні зуби.

Вправа 9. Утримання язика за нижніми зубами.

Вправа 10. По черзі рухи язика за зубами вгору-вниз.

Вправа 11. По черзі робити такі рухи язика (кінчик язика опущений): посувати язик у глибину рота — наближати до передніх нижніх різців.

Після того як усі ці вправи будуть засвоєні дитиною, ви перейдете до виконання вправ, спеціально дібраних залежно від того, які звуки дитина вимовляє неправильно. Ці вправи ви знайдете перед описом роботи із кожною групою звуків на відповідних сторінках книги.

! Артикуляційну гімнастику слід проводити один раз на день упродовж 3—5 хвилин протягом тижня.

Артикуляційну гімнастику слід проводити сидячи. Стежте, щоб дитина не напружувала тіло і тримала спину прямо.

За один раз дитині краще виконувати не більше двох-трьох вправ. Починайте з простих, а потім переходьте до більш складних.

Щоб дитина могла краще контролювати свої рухи, доцільніше робити вправи перед дзеркалом. Спочатку покажіть на собі, як правильно виконати вправу. Після цього виконайте її синхронно разом із дитиною.

* Вправи з деякими змінами використано з посібника М.Ф. Фомичової.

ПОСТАНОВКА І АВТОМАТИЗАЦІЯ ВИМОВИ СВИСТЯЧИХ ЗВУКІВ [С], [С'], [З], [З'], [Ц], [Ц']

АРТИКУЛЯЦІЙНА ГІМНАСТИКА ДО ПОСТАНОВКИ СВИСТЯЧИХ ЗВУКІВ

Щоб підготувати органи мовлення вашого малюка до правильного вимовляння свистячих звуків, пропонуються такі артикуляційні вправи:

! *Перед початком виконання вправ перечитайте загальні рекомендації щодо проведення артикуляційної гімнастики, наведені на попередній сторінці.*

Вправа 1. Висунути широкий язик між зубами, а потім сховати його за нижні зуби. Виконати це 5—6 разів.

Вправа 2. «Покарати неслухняний язик». Напіввідкрити рот, спокійно покласти язик на нижню губу і поплямкати його губами 5—6 разів, вимовляючи звуки **пя-пя-пя**, а потім подержати спокійно широкий язик у відкритому роті під лічбу дорослого від 1 до 5—10.

Вправа 3. Посміхнутися, трохи відкрити рот, покласти широкий кінчик язика на нижню губу і здути ватку зі стола чи з долоні, спрямовуючи повітряний струмінь на кінчик язика.

Вправа 4. Посміхнутися, відкрити рот, зачепити кінчик язика за нижні зуби і, не відриваючи його від зубів, вигинати спинку язика вперед.

Вправа 5. Посміхнутися, кінчик язика притиснути до нижніх зубів, передню частину спинки язика підняти до піднебіння і пошепки, а потім голосно вимовляти звуки:

i-u-i-u-i-u-i-u

i-u-i-u-i-u-i-u

i-u-e-i-u-e-i-u-e

Вправа 7. «Почистимо зуби». Усміхнутися, показати зуби, трохи відкрити рот і кінчиком язика «почистити» нижні зуби, роблячи спочатку рухи язиком із боку в бік (язик має бути біля ясен), потім знизу вгору (кінчик язика має бути широкий, рухи починаються від коренів нижніх зубів).

! Щоб навчитися правильно вимовляти свистячі звуки, дитина повинна вміти тримати широкий кінчик язика за нижніми зубами.

* Вправи з деякими змінами використано з посібників О.Л. Жильцової та М.Ф. Фомичової.

НАВЧАЄМО ДИТИНУ ПРАВИЛЬНО ВИМОВЛЯТИ ЗВУК [С]

ПОСТАНОВКА ЗВУКА [С]

Покажіть на собі виконання кожної вправи, пояснюючи малюючі, у якому положенні знаходяться губи, зуби і язик. Дитина повинна виконувати кожну вправу слідом за вами, доки не навчиться правильно вимовляти звук [с] без вашої допомоги.

ЩОБ ПРАВИЛЬНО ВИМОВИТИ ЗВУК [С], ДИТИНІ ТРЕБА:

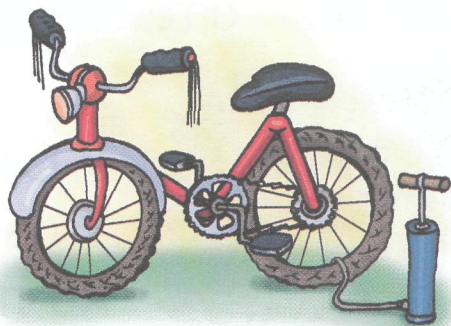
- 1) посміхнутися, висунути між зубами широкий кінчик язика (стежте, щоб кінчик язика не був затиснутий зубами) і подути на нього;
 - 2) залишити губи у посмішці, напіввідкрити рот, сховати язик за нижні зуби та притиснути його до них;
 - 3) стиснути зуби і продувати крізь них повітря, спрямовуючи його на передні зуби (при цьому буде чути звук [с]).
- Під час виконання вправи нехай дитина піднесе до рота руку і відчує, що повітря, яке вона видихує, холодне.

- ! Вправи треба виконувати послідовно. До виконання наступної вправи переходьте тільки тоді, коли дитина навчиться вільно виконувати попередню.
- ! Стежте, щоб дитина не перевтомлювалась, припиняйте заняття за появи ознак стомлення.
- ! До завдань для автоматизації звуку [с] в складах, словах, реченнях, іграх і текстах переходьте тільки після того, як у малюка буде вільно виходити правильне вимовляння окремого звуку [с].

Гра на постановку звуку [с].

Після того як у малюка вийде звук [с], пограйте разом із ним у гру на звуконаслідування:

1. Свистить вітер на вулиці: **с-с-с-с, с-с-с-с.**
2. Із шини виходить повітря, коли його випускають: **с-с-с-с-с.**
3. Велосипедну шину накачують насосом: **ссс... ссс... ссс... ссс...**

АВТОМАТИЗАЦІЯ ВИМОВИ ЗВУКА [С]

Чітко та голосно читайте дитині спочатку склади, потім слова, потім речення по декілька разів. Дитина має уважно слухати і повторювати.

Разом із дитиною визначте місце звука [с] у словах (на початку, в середині чи в кінці). Для цього, читаючи, виділяйте звук [с] голосом (сссуп, оссса, вуссс).

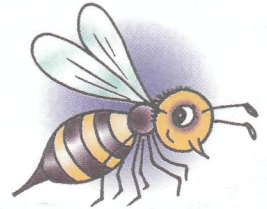
! Якщо дитина вміє читати, вона може читати сама.

са	се	си	со	су
ас	ес	ис	ос	ус

ска	ско	ску	сна	сно	сну
сла	сло	слу	сма	смо	сму
сва	сво	сву	ста	сто	сту
спа	спо	спу	сха	схо	сху

сам сон
сад сом
сап-ка со-ва
са-мо-та со-да

су ↗ К
 → П
 ↘ М

о-са

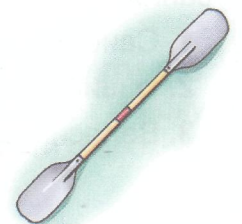
вак ↘ са
 ↗
так ↗ са
 ↘
кла ↘ с
 ↗
ква ↗ с
 ↘

пі-сок по-суд
лі-сок ла-сун
мис вус
лис по-яс
пес ко-лос
о-вес го-лос

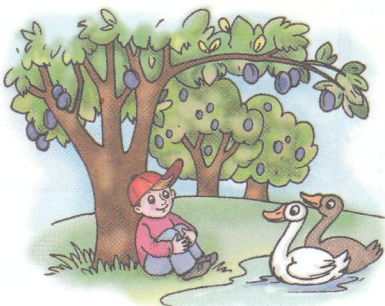

но-со-ріг

слон сто смо-ла
сла-ва стук смуга
сли-ва ста-вок ме-та-на

вес-ло

У С_іте-па-на сад.
У са-ду рос-те сли-ва.
Ко-ло са-ду с_іта-вок.

НАВЧАЄМО ДИТИНУ ПРАВИЛЬНО ВИМОВЛЯТИ ЗВУК [С']

ПОСТАНОВКА ЗВУКА [С']

Покажіть на собі виконання кожної вправи, пояснюючи малюкові, у якому положенні знаходяться губи, зуби і язик. Дитина повинна виконувати кожну вправу слідом за вами, доки не навчиться вільно вимовляти звук [с'] без вашої допомоги.

ЩОБ ПРАВИЛЬНО ВИМОВИТИ М'ЯКИЙ ЗВУК [С'], ДИТИНІ ТРЕБА:

- 1) розтягнути губи у посмішку трохи більше, ніж при вимовлянні твердого звука [с], і показати зуби;
- 2) широкий кінчик язика залишити за нижніми зубами (як при вимовлянні твердого звука [с]);
- 3) спинку язика напружити і трохи підняти вгору до піднебіння;
- 4) видихнути повітря, промовляючи звук [с'], при цьому, завдяки вищому підняттю язика, буде чути м'який звук [с'].

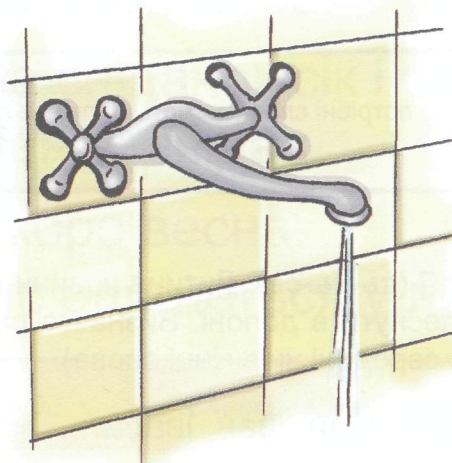
! Різниця між артикуляцією звуків [с] і [с'] у напруженні і підніманні спинки язика. Спробуйте самі по черзі промовити звуки [с] і [с']. Що змінюється? Поясніть це дитині.

! До завдань для автоматизації звуку [с'] у складах, словах, реченнях, іграх і текстах переходьте тільки після того, як у малюка вільно виходитиме правильне вимовлення окремого звуку [с'].

Гра на постановку звуку [с'].

Після того як у малюка вийде звук [с'], пограйте разом із ним у гру на звуконаслідування:

1. Тонесенька цівка води плететься із крана: **сь-сь-сь-сь-сь-сь.**
2. Коли закипає чайник, з його носика виходить пара: **сь-сь-сь-сь-сь-сь, сь-сь-сь-сь-сь-сь...**

АВТОМАТИЗАЦІЯ ВИМОВИ ЗВУКА [С']

Читайте дитині спочатку склади, потім слова, потім словосполучення і речення, чітко та голосно промовляючи їх по 2—3 рази. Нехай малюк повторює їх за вами. Зверніть увагу дитини на те, де стоїть звук [с'] у словах (на початку, в середині чи в кінці). Для цього, читаючи, виділяйте звук [с'] голосом (*сьсьсік, лосьсьсь* тощо).

ся сі сю сьо

ась ись ісь ось усь

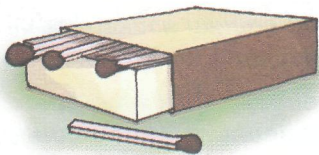
лось

сіль
сіт-ка
сю-жет

сьом-га
сьо-мий
сьо-год-ні

сід-ло
по-сіб-ник

ось
рись

сір-ни-ки

І-вась
ка-рась

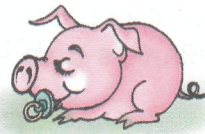
ді-дусь
та-тусь

Ді-дусь сїпить.
У ді-ду-ся си-ве во-лос-ся.

У морі

. Сїпить

.

Читайте речення, вставляючи разом із дитиною потрібні слова замість малюнків. Якщо дитина вмє читати, вона може читати сама.

Гра «Знайди звук».

Називайте слова, виділяючи голосом звук [с'] (*сьсьсьсь*). Дитина повинна уважно слухати і, почувши слово зі звуком [с'], сплеснути в долоні. Визначте разом із дитиною місце звука [с'] у словах (на початку, в середині чи в кінці слова).

Сік, бік, сіль, біль, насіння, вміння, сюди, туди, Іван, Івась.

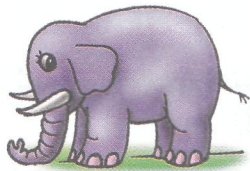
ДИФЕРЕНЦІАЦІЯ ВИМОВИ ЗВУКІВ [С] — [С']

Читайте дитині спочатку склади, потім слова, чітко та голосно промовляючи звуки [с] і [с']. Дитина повинна уважно послухати і відтворити почуте.

са — ся	ся — са	ас — ась	аса — ася
си — сі	сі — си	ис — ись	иси — ісі
со — сьо	сьо — со	ос — ось	осо — осьо
су — сю	сю — су	ус — усь	усу — усю

син — сім суд — суди рис — рись
сип — сік сом — сьомий повис — повісь

Розгляньте разом із дитиною малюнки та назвіть зображені предмети. Допоможіть дитині знайти зайвий предмет і поясніть, чому він зайвий.

слон

лось

веселка

рись

Читайте дитині речення, ставлячи до кожного з них відповідні запитання за зразком. Нехай малюк спробує не тільки відповідати, а також і самостійно ставити запитання.

- У садку соловейко.
Соловейко співає.

Хто у садку?
Де соловейко?
- У лісі сосна.
На сосні сова.

Що ... ? Де ... ?
Хто ... ? Де ... ?
- На сніданок сік і салат.
Панас снідає.

Що ... ? Хто ... ?
Що робить ... ?
- Скоро весна.
Ліс одягнеться у листя.

Що ... ? Коли ... ?
Що ... ? Що зробить ... ?

! Якщо дитина вміє читати, вона може читати сама.

НАВЧАЄМО ДИТИНУ ПРАВИЛЬНО ВИМОВЛЯТИ ЗВУК [з]

ПОСТАНОВКА ЗВУКА [з]

! Навчати дитину вимовляти звук [з] можна тільки після того, як вона навчиться правильно й вільно вимовляти звук [с].

Покажіть на собі виконання кожної вправи, пояснюючи малюкові, у якому положенні знаходяться губи, зуби і язик. Дитина має виконувати кожну вправу слідом за вами, доки не навчиться правильно вимовляти звук [з] без вашої допомоги.

ЩОБ ПРАВИЛЬНО ВИМОВИТИ ЗВУК [з], ДИТИНІ ТРЕБА:

- 1) посміхнутися, напіввідкрити рот і показати зуби;
- 2) покласти широкий кінчик язика за нижні зуби (як при вимовлянні звука [с]);
- 3) видихати повітря з **голосом** (при цьому буде чути звук [з]).

! Артикуляція звуків [с] і [з] однакова. Різниця полягає лише в тому, що звук [с] — глухий (утворюється без голосу, тільки за допомогою повітря), а [з] — дзвінкий (утворюється за допомогою голосу і повітря).

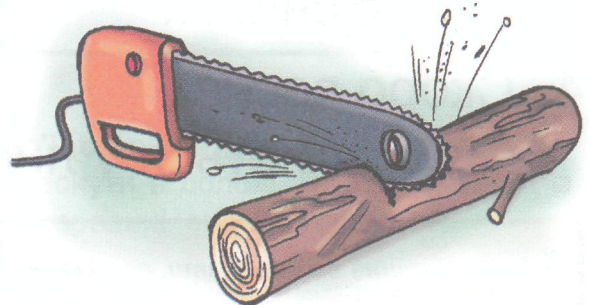
! До завдань для автоматизації звука [з] у складах, словах, реченнях, іграх і текстах переходьте тільки після того, як малюк зможе вільно вимовляти окремий звук [з].

Зверніть увагу дитини на те, що відбувається з її горлом при вимовлянні звуків [с] і [з]. Нехай дитина доторкнеться долонею спочатку до вашої шиї там, де горло. Промовте звук [с], а потім звук [з]. Дитина відчує долонею, що горлечко починає дрижати при вимовлянні звука [з]. Поясніть малюкові, що звук [с] вимовляється тихо і тому Голосок, який живе у горлі, спить. А коли вимовляється звук [з], Голосок прокидається, голосно співає пісню, і тому стінки його будиночка дрижать. Нехай малюк після цього спробує сам промовити по черзі ці звуки, доторкнувшись долонею вже до свого горла, і визначити, спить Голосок чи ні.

Гра на постановку звука [з].

Після того як у малюка вийде звук [з], пограйте разом із ним у гру на звуко-наслідування:

1. Голосно дзвенить великий комар:
з-з-з-з-з-з-з...
2. Дзвенить пилка, коли розпилює тверду колоду: **ззз... ззз... ззз...**

АВТОМАТИЗАЦІЯ ВИМОВИ ЗВУКА [з]

Чітко та голосно читайте дитині спочатку склади, потім слова по декілька разів. Дитина повинна уважно слухати і повторювати.

Разом із дитиною визначте місце звука [з] у словах (на початку, в середині чи в кінці слова). Для цього, читаючи, виділяйте голосом звук [з] у словах (ззуб, киззил).

! Якщо дитина вміє читати, вона може читати сама.

за	зе	зи	зо	зу
аз	ез	из	оз	уз

зал
за-бав-ка
зав-дан-ня

за → пах
за → дум
за → мок

ко-зак
мі-мо-за
ков-за-ни

га-зе-та
му-зи-ка
бу-зи-на

газ
низ

зоб
зо-ла
зо-о-парк

ва → за
ло → за
коб → за

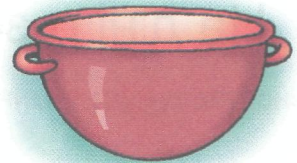
ві-зок
бу-зок
ву-зол

на-зи-ва-ти
ки-зил
во-зи-ти

кар-низ
бо-я-гуз

з**е**-ра

ка-з**а**н

га**р**-буз

зва	зве	зви	зво	зву
зла	зле	зли	зло	злу
зна	зне	зни	зно	зну
зда	зде	зди	здо	зду
зма	зме	зми	змо	зму

гніз-до

з|нак

з|лам

з|лий

з|но-ву

з|ла-ма-ти

з|ли-ва

з|мах

з|ло-ви-ти

з|ва-ти

з|ду-ти

вез-ти

каз-ка

з|ви-ка-ти

з|ду-ва-ти

пов|з-ти

кіз -ка

🌸 Читайте речення, вставляючи разом із малюком потрібні слова замість малюнків.
(Якщо дитина вміє читати, вона може читати сама.)

На д|ні о-зе-ра

В|зим-ку ка-та-ють-ся на

Гра «Знайди звук».

Називайте слова, виділяючи голосом звук [з] (з-з-з). Дитина повинна уважно слухати і, почувши слово зі звуком [з], сплеснути в долоні.

Визначте разом із малюком місце звука [з] у словах (на початку, в середині чи в кінці слова).

Зуб, дуб, газ, гай, газон, вагон, будувати, забувати.

НАВЧАЄМО ДИТИНУ ПРАВИЛЬНО ВИМОВЛЯТИ ЗВУК [з']

ПОСТАНОВКА ЗВУКА [з']

Покажіть на собі виконання кожної вправи, пояснюючи малюкові, у якому положенні знаходяться губи, зуби і язик. Дитина повинна виконувати кожну вправу слідом за вами, доки не навчиться правильно вимовляти звук [з'] без вашої допомоги.

ЩОБ ПРАВИЛЬНО ВИМОВИТИ М'ЯКИЙ ЗВУК [з'], ДИТИНІ ТРЕБА:

- 1) розтягнути губи у посмішку трохи більше, ніж при вимовлянні твердого звука [з], і показати зуби;
- 2) широкий кінчик язика залишити за нижніми зубами (як при вимовлянні твердого звука [з]);
- 3) спинку язика напружити і трохи підняти вгору до піднебіння;
- 4) видихнути повітря з голосом, промовляючи звук [з'], при цьому, завдяки вищому підняттю язика, буде чутно м'який звук [з'].

! Різниця між артикуляцією звуків [з] і [з'] у напруженні і піднятті спинки язика. Спробуйте самі по черзі промовити звуки [з] і [з']. Що змінюється? Поясніть це дитині.

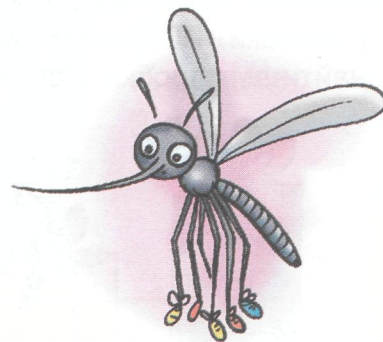
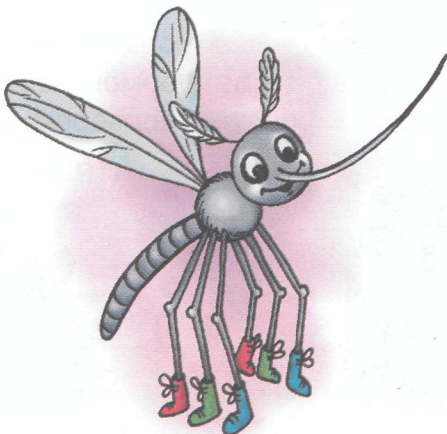
! До завдань для автоматизації звуку [з'] у складах, словах, реченнях, іграх і текстах переходьте тільки після того, як у малюка вільно виходитиме правильне вимовлення окремого звуку [з'].

Гра на постановку звуку [з'].

Після того як у малюка вийде звук [з'], пограйте разом із ним у гру на звуконаслідування:

Пригадайте, як голосно дзвенів великий комар: **з-з-з-з-з...**

А зараз уявіть собі маленького комарика. Він буде дзвеніти м'яко: **зЬ-зЬ-зЬ-зЬ...**

АВТОМАТИЗАЦІЯ ВИМОВИ ЗВУКА [З']

Чітко та голосно читайте дитині спочатку склади, потім слова, потім словосполучення і речення по декілька разів. Дитина повинна уважно слухати і повторювати. Визначте разом із дитиною місце звука [з'] у словах (на початку, в середині чи в кінці слова). Для цього, читаючи, виділяйте звук [з'] голосом (*зьзьзір, вузьзьзько, мазьзьзь*).

! Якщо дитина вміє читати, вона може читати сама.

зя зі зю

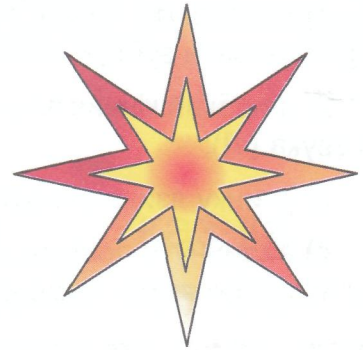
азь ізь озь узь

зіл-ля
зір-ва-ти
зіт-ха-ти
зяб-лик

лі:зь
бя:зь
ма:зь
к:ня:зь

ха-зя-їн
г:ря-зю-ка
ба-зі-ка-ти

вузь-ко
б:лизь-ко
с:лизь-ко

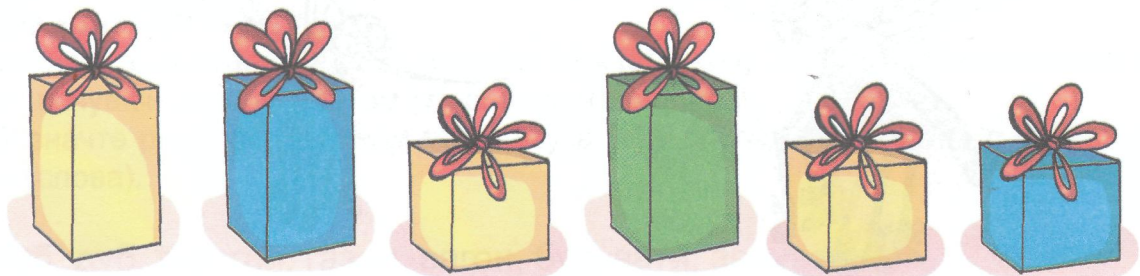

зірка

Х:ма-ри низь-ко.
Дім б:лизь-ко.
С:теж-ка вузь-ка.
Ось зі-на.
У зі-ни і-зюм.

🌸 Поясніть малюкові, що предмети можуть бути однакові за формою, але різні за кольором. І навпаки — однакові за кольором, але різні за формою. Допоможіть малюкові знайти дві коробки з ізіюмом, однакові за формою і кольором.

ДИФЕРЕНЦІАЦІЯ ВИМОВИ ЗВУКІВ [з] — [з']

Читайте дитині спочатку склади, потім слова, чітко та голосно промовляючи звуки [з] і [з']. Дитина повинна уважно послухати і відтворити почуте.

за — зя	зя — за	аз — азь	аза — азя
зи — зі	зі — зи	из — изь	изи — ізі
зо — зьо	зьо — зо	оз — озь	озо — озьо
зу — зю	зю — зу	уз — узь	узу — узю

зал — зяб вузол — вузько таз — мазь
зик — зів бузок — бузько лаз — лізь

Розгляньте разом із дитиною малюнки та назвіть зображені предмети. Допоможіть дитині знайти зайвий предмет і поясніть, чому він зайвий.

зебра

мімоза

заєць

коза

Спробуйте разом із малюком вивчити скоромовки.

Зайчик

Зайчик

Зілля

З'їв

У Зіни,

Захотів

Заїсти

Сіном.

Зіна

Зойкнула

У сінях:

— Де ж узяти

Зайцю

Сіна?

В. Ладижець

Кізка Лізка

Кізка

Зіну

Зве

З дозвілля:

Захотіла

Кізка

Зілля.

Їй зриває

Зілля

Зіна

У рогозяну

Корзину.

Кізка

Лізка

Зілля

З'їла,

Корзиною

Закусила.

М. Лисич

! Якщо дитина вміє читати, вона може читати сама.

НАВЧАЄМО ДИТИНУ ПРАВИЛЬНО ВИМОВЛЯТИ ЗВУК [Ц]

ПОСТАНОВКА ЗВУКА [Ц]

! Навчати дитину вимовляти звук [ц] можна тільки після того, як дитина навчиться правильно й вільно вимовляти звук [с].

Покажіть на собі виконання кожної вправи, пояснюючи малюкові, у якому положенні знаходяться губи, зуби і язик. Дитина має виконувати кожну вправу слідом за вами, доки не навчиться правильно вимовляти звук [ц] без вашої допомоги.

ЩОБ ПРАВИЛЬНО ВИМОВИТИ ЗВУК [Ц], ДИТИНІ ТРЕБА:

посміхнутися, показавши зуби, і виконати один із запропонованих варіантів вправ.

! Звук [ц] можна поставити, виконуючи будь-який із варіантів. Спробуйте обидва і зупиніться на тому, який буде прийнятнішим для вашої дитини.

Варіант 1. Послідовно на один видих із невеличкими паузами (кінчик язика при цьому опущений до нижніх зубів) вимовляти звуки [т] і [с]: *т... с... т... с... т... с...* Поступово темп вимовляння необхідно прискорити. Скажіть малюкові: «А зараз вимовляй обидва ці звуки швидко, без перерви: *тс... тс... тс... ц*».

Варіант 2. Вимовляти склад ат (кінчик язика при цьому опущений до нижніх зубів), а потім відразу без паузи звук [с]: *атс... атс... атс... атс... атс...* Спочатку таке сполучення звуків можна вимовляти повільно, а потім швидше, доки замість двох звуків [т] і [с] не буде чути звук [ц]: *атс... атс... атс... атс... атс... ац... ац... ац... ц... ц... ц*.

! Стежте за тим, щоб дитина не перевтомлювалася. Припиняйте заняття у разі появи ознак стомлення, неувважності.

! До завдань із автоматизації звуку [ц] в складах, словах, реченнях, іграх і текстах переходьте тільки після того, як малюк зможе вільно вимовляти окремий звук [ц].

Гра на постановку звуку [ц].

Після того як малюк зможе вимовити звук [ц], пограйте разом із ним у гру на звуконаслідування:

Під час ходьби цокає конячка —
іде повільно: *цок—цок—цок*;
потім швидше: *цок—цок—цок—цок*;
потім дуже швидко: *цок-цок-цок-цок-цок-цок*.

АВТОМАТИЗАЦІЯ ВИМОВИ ЗВУКА [Ц]

Чітко та голосно читайте дитині спочатку склади, потім слова, потім словосполучення і речення по декілька разів. Дитина повинна уважно слухати і повторювати. Визначайте разом із дитиною місце звуку [ц] у словах (на початку, в середині чи в кінці слова). Для цього, читаючи, виділяйте звук ц голосом (палацци, гуццул тощо).

! Якщо дитина вміє читати, вона може читати сама.

ац ец иц оц уц

аца еце ици оцо уцу

ца це ци цо цу

кварц

цап

глянц

ца-пе-ня

па-лац

цех

аб-зац

цеп

мат-рац

цег-ла

цинк

цу-кат

ци-гар-ка

цу-кор

ци-т-ри-на

цу-цик

цо-коль

гу-цул

цо-кати

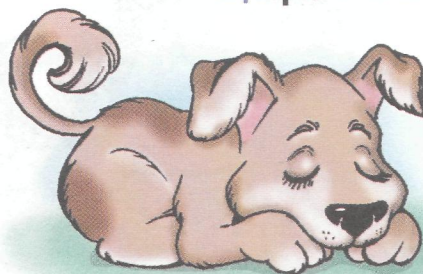
пін-цет

сон-це

церк-ва

Ма-лень-кий цу-цик.

Цу-цик міц-но с-пить.

Цу-цик по-цу-пив цу-кер-ки.

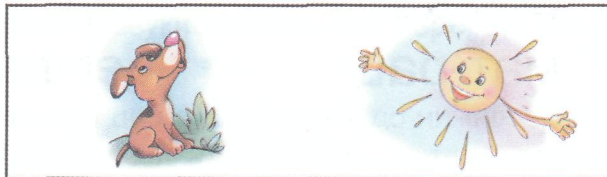
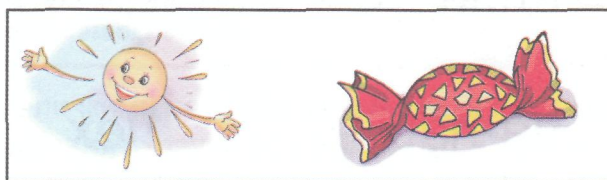
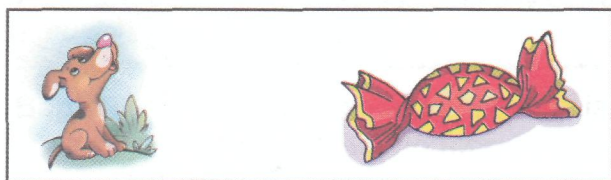
Гра «Знайди звук».

Називайте слова, виділяючи голосом звук [ц] (ц-ц-ц). Дитина повинна уважно слухати і, почувши слово зі звуком [ц], сплеснути у долоні. Гру можна продовжити, використовуючи інші слова.

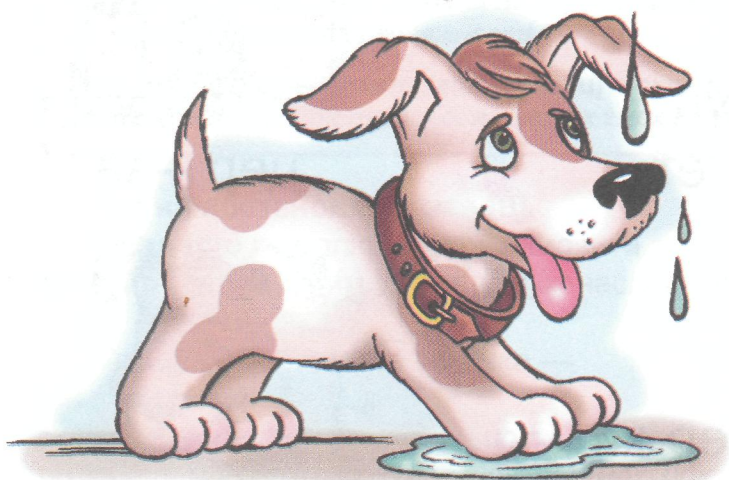
Матрац, матрос, цитрина, дитина, цар, жар, балет, оцет.

На малюнках зображені предмети. Назвіть разом із малюком ці предмети (цукерка, сонце, цуценя). Допоможіть дитині знайти малюнки, на яких предмети розташовані однаково. Обов'язково зверніть увагу на те, що в усіх словах — назвах предметів є спільний звук [ц]. Визначте разом із дитиною, на якому місці у словах стоїть цей звук.

Прочитайте дитині вірш, виділяючи голосом звук [ц] у словах. Нехай дитина промовляє віршик за вами та вивчить його напам'ять.

Перші крапельки весни
 Ще навколо біло-біло,
 Та вже сонечко пригріло
 Із під стріхи: капу-капу! —
 Прямо **цуцику** на лапу.
Цуцик носа підставляє,
Цуцик хвостиком виляє:
 Він радіє довгожданим
 Першим крапелькам весняним.

Г. Бойко

НАВЧАЄМО ДИТИНУ ПРАВИЛЬНО ВИМОВЛЯТИ ЗВУК [Ц]

ПОСТАНОВКА ЗВУКА [Ц]

Покажіть на собі виконання кожної вправи, пояснюючи малюкові, у якому положенні знаходяться губи, зуби і язик. Дитина повинна виконувати кожну вправу слідом за вами, доки не навчиться правильно вимовляти звук [ц] без вашої допомоги.

ЩОБ ПРАВИЛЬНО ВИМОВИТИ М'ЯКИЙ ЗВУК [Ц], ДИТИНІ ТРЕБА:

- 1) розтягнути губи у посмішку трохи більше, ніж для вимови твердого звука [ц];
- 2) широкий кінчик язика залишити опущеним до нижніх зубів (як при вимовлянні твердого звука [ц]);
- 3) спинку язика напружити і трохи підняти вгору до піднебіння;
- 4) видихнути повітря, промовляючи звук [ц], при цьому, завдяки вищому підняттю язика, буде чути м'який звук [ц].

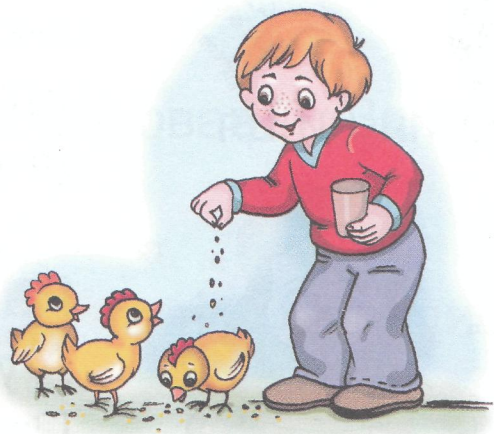
! Якщо дитині не вдається вимовляння окремого звука [ц], нехай вона спочатку промовляє звук [ц] у сполученні з голосним [і], а вже потім окремий звук [ц]: ці-ці-ці-ці-ць-ць.

! До завдань для автоматизації звуку [ц] у складах, словах, реченнях та іграх переходьте тільки після того, як малюк правильно вимовлятиме окремий звук [ц].

Гра на постановку звуку [ц]

Після того як у малюка вийде звук [ц], пограйте разом із ним у гру на звуконаслідування:

1. Кличуть кішку: **киць-киць-киць, киць-киць-киць...**
2. Кличуть курчат: **ціпу-ціпу-ціпу, ціпу-ціпу-ціпу...**

АВТОМАТИЗАЦІЯ ВИМОВИ ЗВУКА [Ц']

Чітко та голосно читайте дитині спочатку склади, потім слова, потім словосполучення і речення по декілька разів. Дитина повинна уважно слухати і повторювати. Визначайте разом із дитиною місце звука [ц'] у словах (на початку, в середині чи в кінці слова). Для цього, читаючи, виділяйте звук [ц'] голосом (*горобецьцьцьць, цццятка* тощо).

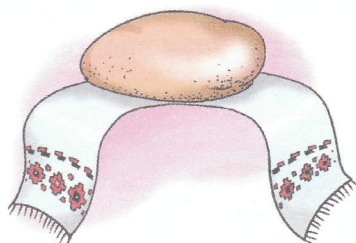
! Якщо дитина вміє читати, вона може читати сама.

мі-сяць

гу-се-ни-ця

па-ля-ни-ця

аць ець иць оць уць іць

ця ці цю цьо

за-єць

ло-вець

пе-рець

ра-нець

о-лі-вець

го-ро-бець

ціль

ці-лий

ців-ка

ці-ка-вий

цят-ка

ця-ця

кі-нець

го-нець

па-лець

пла-вець

о-се-ле-дець

у-к|ра-ї-нець

таб-ли-ця

к|ри-ни-ця

ву-ли-ця

ку-ни-ця

руш-ни-ця

вов-чи-ця

На ді-во-рі міц-ний мо-ро-зець.

А у Г|ри-ця ру-ка-ви-ці.

Г|риць не-се па-ля-ни-цю.

ДИФЕРЕНЦІАЦІЯ ВИМОВИ ЗВУКІВ [Ц] — [Ц']

🌸 Читайте дитині спочатку склади, потім слова, чітко та голосно промовляючи звуки [ц] і [ц']. Дитина повинна уважно послухати і відтворити почуте.

ца — ця	ця — ца	ац — аць	аца — аця
ци — ці	ці — ци	иц — иць	ици — іці
цо — цьо	цьо — цо	оц — оць	оцо — оцьо
цу — цю	цю — цу	уц — уць	уцу — уцю

цап — цятка цукат — пацюк боцман — кицька
циган — ціна цуцик — ланцюг палац — палець

🌸 Прочитайте разом із дитиною речення, вставляючи замість малюнків потрібні слова.

Набрав хлопець із водиці. Поставив

на грядці, де росла . Прилетів . Сів

у травицю, зацвірінкав. У травиці повзла .

Побачив гусеницю та склював її. Захотів

горобець попити. Сів на та попив водиці.

ПОСТАНОВКА І АВТОМАТИЗАЦІЯ ВИМОВИ ШИПЛЯЧИХ ЗВУКІВ [Ш], [Ж], [Ч]

АРТИКУЛЯЦІЙНА ГІМНАСТИКА ДО ПОСТАНОВКИ ШИПЛЯЧИХ ЗВУКІВ

Щоб підготувати органи мовлення вашого малюка до правильного вимовляння шиплячих звуків, пропонуються такі артикуляційні вправи*:

! *Перед початком виконання вправ перечитайте загальні рекомендації щодо проведення артикуляційної гімнастики, наведені на сторінці 5.*

Вправа 1. Підняти язик на верхню губу, потім опустити на нижню, після цього сховати у рот. Повторити це 5—6 разів.

Вправа 2. Відкрити рот, висунути язик, трохи витягуючи кінчик (зробити язик вузьким), а потім розпластати широкий язик на нижній губі (зробити язик широким). Повторити 5—6 разів.

Вправа 3. «Покарати неслухняний язик». Напіввідкрити рот, спокійно покласти язик на нижню губу і «поплямкати» по ньому губами 5—6 разів, вимовляючи звуки *пя-пя-пя*, а потім подержати спокійно широкий язик у відкритому роті під лічбу дорослого від 1 до 5—10.

Вправа 4. Посміхнутися, трохи відкрити рот, покласти широкий кінчик язика на нижню губу і, начебто довго вимовляючи звук [ф], здути ватку зі стола чи з долоні (стежити, щоб дитина промовляла звук [ф], а не звук [х], тобто, щоби струмінь повітря був вузький, а не розсіяний).

Вправа 5. «Приклей цукерку». Відкрити рот на 1,5—2 см і покласти широкий кінчик язика на нижню губу. На самий край язика покласти тоненький шматочок іриски. Після цього приклеїти цей шматочок цукерки до альвеол (пагорбків за верхніми зубами). Стежити, щоб нижня щелепа залишалась нерухомою. Якщо це не виходить, можна чистий вказівний палець дитини поставити збоку між кутніми зубами як розпірку. Вправу слід виконувати у повільному темпі.

Вправа 6. «Грибок». Посміхнутися, напіввідкрити рот, показати зуби і, притиснувши широкий язик всією поверхнею до піднебіння, широко відкрити рот. Потримати його в такому положенні під лічбу від 3 до 10.

Якщо дитині важко утримувати язик в такому положенні, можна підставити під язик ручку чайної ложки.

При повторюванні вправи рот треба відкривати ширше.

Стежити, щоб губи були в посмішці, бокові краї язика були притиснуті однаково щільно — жодна половина не повинна опускатися, щоб було видно зв'язку під язиком.

При повторюванні вправи рот треба відкривати ширше.

! *Щоб навчитися правильно вимовляти шиплячі звуки, дитина має вміти піднімати широкий кінчик язика за верхні зуби.*

* Використано з деякими змінами вправи з посібників О.Л. Жильцової та М.Ф. Фомичової.

НАВЧАЄМО ДИТИНУ ПРАВИЛЬНО ВИМОВЛЯТИ ЗВУК [Ш]

ПОСТАНОВКА ЗВУКА [Ш]

🌸 Показуйте на собі виконання кожної вправи, пояснюючи малюкові, у якому положенні знаходяться губи, зуби і язик. Дитина повинна виконувати кожну вправу слідом за вами, доки не навчиться правильно вимовляти звук [ш] без вашої допомоги.

ЩОБ ПРАВИЛЬНО ВИМОВИТИ ЗВУК [Ш], ДИТИНІ ТРЕБА:

1) покласти язик на нижню губу і поплямкати по ньому губами, вимовляючи звуки **пя-пя-пя** (язик при цьому стане широким);

2) широкий язик загорнути на верхню губу і притиснути до неї (при цьому відпрацьовується вміння загинати язик у формі ложечки), подути під ніс;

3) широкий кінчик язика сховати у рот за верхні зуби, загнути догори у формі ложечки, рот залишити напіввідкритим, зуби зблизити, але не змикати. Подути на язик (при цьому буде чутний звук [ш]).

Під час виконання вправи нехай дитина піднесе до рота руку і відчує, що повітря, яке вона видихує,— **тепле**.

! Можна підтримувати язик дитини угору за допомогою шпателя або ручки чайної ложки.

! Вправи треба виконувати послідовно. До виконання наступної вправи переходьте лише тоді, коли дитина навчиться вільно виконувати попередню.

! Якщо під час видиху у дитини замість звуку [ш] чутно звук [х], треба запропонувати їй вимовити звук [с] і при цьому ручкою ложки підняти її язик угору. Після цього поступово вчити малюка утворювати звук [ш].

! До завдань для автоматизації звуку [ш] в складах, словах, реченнях, іграх і текстах переходьте тільки після того, як у малюка буде виходити правильне вимовляння окремого звуку [ш].

Гра на постановку звуку [ш].

Після того як у малюка вийде звук [ш], пограйте разом із ним у гру на звуконаслідування:

1. Шумить листя на деревах:

шшшш... шшшш... шшшшш

2. Закликають до тиші: **шшш... шшш... шшш...**

3. Розганяють курчаток: **киш... киш... киш... киш...**

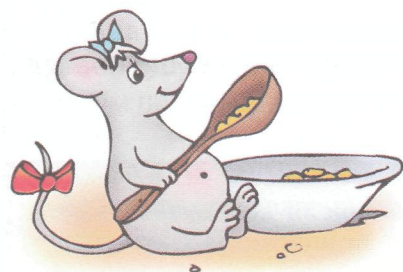
АВТОМАТИЗАЦІЯ ВИМОВИ ЗВУКА [Ш]

Чітко та голосно читайте дитині спочатку склади, потім слова по декілька разів. Дитина повинна уважно слухати і повторювати. Визначаєте разом із дитиною місце звуку [ш] у словах (на початку, в середині чи в кінці слова). Для цього, читаючи, виділяйте звук [ш] голосом (*шшшина, шшшипіти, кашша, решшетто*).

! Якщо дитина вмє читати, вона може читати сама.

ка-ша

ми-ша

гіру-ша

ши-ло

ша	шо	шу	ши	ше
аша	ошо	ушу	иши	еше
аш	ош	уш	иш	еш

шаб-ля	шов	шип
шап-ка	шовк	ши-ло
ша-хи	шо-ко-лад	ши-на
шах-та	шум	ши-ти
ша-фа	шу-ба	шеф
ша-на	шу-ка-ти	ше-піт

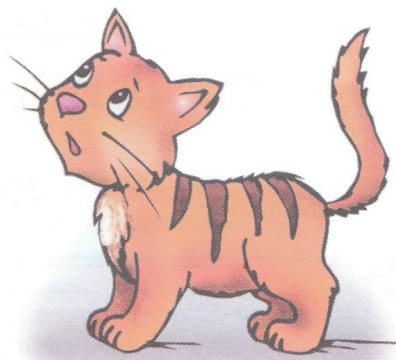
но → ша
ми → ша
ти → ша

ко → ше-ня
ки → ше-ня

Да-ша	пи-шу
Па-ша	но-шу
Ма-ша	під-но-шу

туш	гу-аш	го-ду-єш
плюш	ку-ліш	гу-ля-єш
вірш	фі-ніш	ню-ха-єш

шва	шво	шву	шве	шви
шка	шко	шку	шке	шки
шла	шло	шлу	шле	шли
шма	шмо	шму	шме	шми
шпа	шпо	шпу	шпе	шпи
шта	што	шту	ште	шти

кіш-ка

ш|пак
ш|пик
ш|таб
ш|ланг

шко → да
 → ла

каш-тан шиш-ка муш-ка
баш-тан криш-ка дош-ка

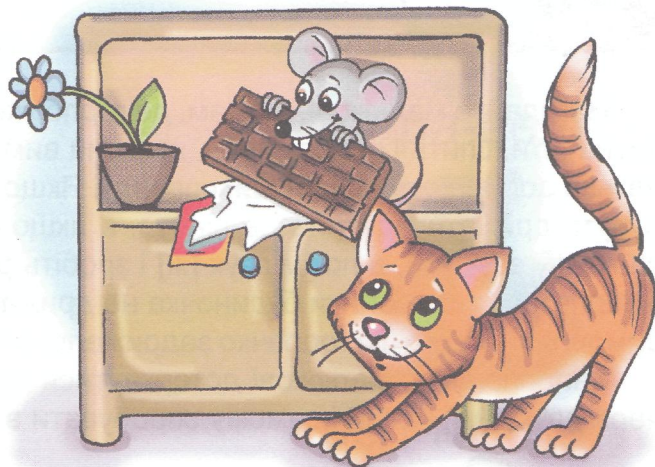

руш-ник

 Читайте дитині текст, виділяючи голосом звук [ш] у словах. Нехай дитина повторює за вами.

Миш-ка і кіш-ка

Миш-ка у ша-фі.
У ша-фі шо-ко-лад.
Миш-ка ша-ру-дить
шо-ко-ла-дом у ша-фі.
Ко-ло ша-фи кіш-ка.
Ти-хі-ше, миш-ко.

Гра «Знайди звук».

Називайте слова, виділяючи голосом звук [ш] (*ш-ш-ш*). Дитина повинна уважно слухати і, почувши слово зі звуком [ш], сплеснути у долоні.

Визначаєте разом із дитиною місце звука [ш] у словах (на початку, в середині чи в кінці слова). Гру можна продовжити, використовуючи інші слова.

Душ, дуб, шовк, вовк, шило, мило, котик, кошик, шпак, мак.

НАВЧАЄМО ДИТИНУ ПРАВИЛЬНО ВИМОВЛЯТИ ЗВУК [Ж]

ПОСТАНОВКА ЗВУКА [Ж]

! Навчати дитину вимовляти звук [ж] можна тільки після того, як вона навчиться правильно й вільно вимовляти звук [ш].

Покажіть на собі виконання кожної вправи, пояснюючи малюкові, у якому положенні знаходяться губи, зуби і язик. Дитина повинна виконувати кожну вправу слідом за вами, доки не навчиться правильно вимовляти звук [ж] без вашої допомоги.

ЩОБ ПРАВИЛЬНО ВИМОВИТИ ЗВУК [Ж], ДИТИНІ ТРЕБА:

- 1) розтягнути губи у легку посмішку, зблизити, але не змикати зуби;
- 2) підняти широкий кінчик язика за верхні зуби у формі ложечки (те саме положення, як і при вимовлянні звука [ш]);
- 3) подути на язик із голосом (при цьому буде чутний звук [ж]).

! Отже, щоб вимовити звук [ж], дитині треба просто промовити звук [ш] із голосом.

! До завдань для автоматизації звука [ж] у складах, словах, реченнях та іграх переходьте тільки після того, як у малюка виходитиме правильне вимовляння окремого звука [ж].

Нагадайте малюкові, що там, де горло, живе у своєму будиночку Голосок. І можна визначити, спить Голосок чи ні, коли ми вимовляємо звук [ж]. Нехай дитина доторкнеться долонею до вашої шиї спереду. Якщо Голосок не спить, стінки його будиночка будуть дрижати і дитина це відчує, а якщо спить — дрижати не будуть. Промовте спочатку звук [ш], а потім звук [ж] і зробіть разом із малюком висновок: звук [ш] вимовляється тихо, стінки будиночка не дрижать, це означає, що Голосок спить. А при вимовлянні звука [ж] горлечко задрижало, отже, Голосок прокинувся і заспівав пісню.

Запропонуйте малюкові доторкнутися долонею вже до своєї шиї, промовити по черзі звуки [ш] та [ж] і самому спробувати визначити, коли Голосок спить, а коли ні.

Гра на постановку звука [ж].

Після того як у малюка вийде звук [ж], пограйте разом із ним у гру на звуконаслідування:

Великий жук літає та дзижчить:

жжжж... жжжж... жжжж

АВТОМАТИЗАЦІЯ ВИМОВИ ЗВУКА [Ж]

Чітко та голосно читайте дитині спочатку склади, потім слова по декілька разів. Дитина повинна уважно слухати і повторювати.

Визначайте разом із дитиною місце звуку [ж] у словах (на початку, в середині чи в кінці слова). Для цього, читаючи, виділяйте звук [ж] голосом (*жжжжук, хижжжжак*).

! Якщо дитина вміє читати, вона може читати сама.

жа	жо	жу	жи	же
----	----	----	----	----

аж	ож	уж	иж	еж	іж
жаж	жож	жуж	жиж	жеж	жі

жар	жир
жаль	жи-то
жа-кет	жук
жов-ток	же-тон
жа → ло	ї-жа
↘ ба	ї-жак
ве-жа	хи-жак
ме-жа	бі-жу
ме-ре-жа	ка-жу
ніж	пиж
п ла-тіж	п ляж
теж	ба-га → ж
ма-неж	↘ ж
ав-жеж	га-ра → ж
по-же-жа	

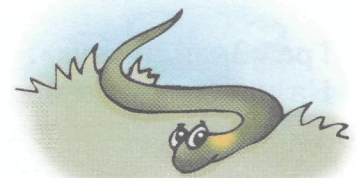
жи-раф

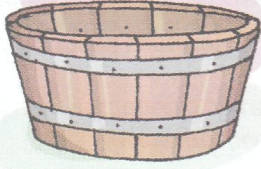
жу-ра-вель

вед-ме-жа

вуж

діж-ка

ху-дож-ник

жва	жво	жву	жве	жви
жка	жко	жку	жке	жки
жла	жло	жлу	жле	жли
жна	жно	жну	жне	жни
жма	жмо	жму	жме	жми

жни-ва

жме-ня

ріж-ки

ніж-ки

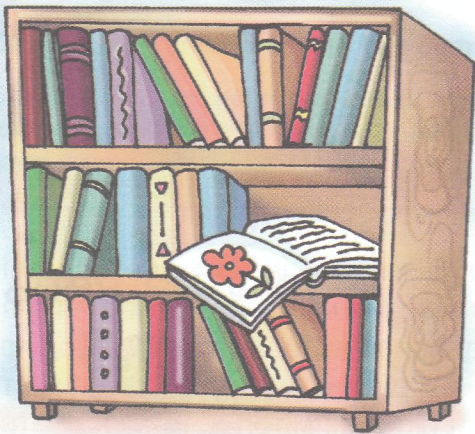
тяж

важ

кий

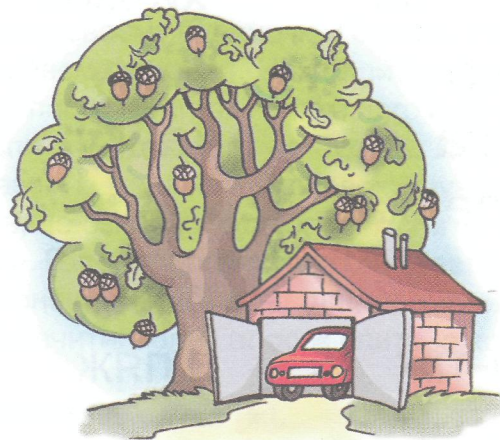
ліж-ко

лож-ка

У діво-рі га-раж.
Бі-ля га-ра-жа дуб.
На ду-бі жо-лу-ді.

Сте-лаж но-вий.
На сте-ла-жі книж-ки.
У книж-ках ма-люн-ки.

Гра «Знайди звук».

Називайте слова, виділяючи голосом звук [ж] (ж-ж-ж-ж). Дитина повинна уважно слухати і, почувши слово зі звуком [ж], сплеснути у долоні.

Ніж, ніс, жар, пар, їжак, ковпак, ножик, носик, пакет, жакет.

НАВЧАЄМО ДИТИНУ ПРАВИЛЬНО ВИМОВЛЯТИ ЗВУК [Ч]

ПОСТАНОВКА ЗВУКА [Ч]

! Навчати дитину вимовляти звук [ч] можна лише після того, як вона навчиться правильно і вільно вимовляти звук [ш].

Покажіть на собі виконання кожної вправи, пояснюючи малюкові, у якому положенні знаходяться губи, зуби і язик. Дитина повинна виконувати кожну вправу слідом за вами, доки не навчиться правильно вимовляти звук [ч] без вашої допомоги.

ЩОБ ПРАВИЛЬНО ВИМОВИТИ ЗВУК [Ч], ДИТИНІ ТРЕБА:

- 1) напіввідкрити рот, зблизити, але не змикати зуби;
- 2) підняти широкій кінчик язика за верхні зуби і трохи загнути його догори у формі ложечки;
- 3) виконувати один із варіантів наведених нижче вправ.

! Звук [ч] можна поставити, виконуючи будь який із варіантів. Спробуйте обидва і зупиніться на тому, який буде прийнятнішим для вашої дитини.

Варіант 1. По черзі, на один видих із невеличкою паузою, вимовляти звуки [т] і [ш]: *т... ш... т... ш... т... ш*. Поступово темп вимовляння треба прискорювати. Скажіть малюкові: «А зараз вимовляй обидва ці звуки швидко, без перерви: *тш-тш-тш-тш-тш-тш-тш-ч-ч-ч*».

Варіант 2. Вимовляти склад *ат*, а потім відразу без паузи звук [ш]: *атш... атш... атш... атш... атш... атш...* Спочатку таке сполучення звуків можна вимовляти повільно, а потім швидше, доки замість двох звуків [т] і [ш] не буде чути звук [ч]: *атш... атш... атш-атш-атш-атш-ач-ач-ач-ч-ч-ч*.

! Стежте, щоб дитина не перевтомлювалась. Припиняйте заняття за появи ознак стомлення, неувважності.

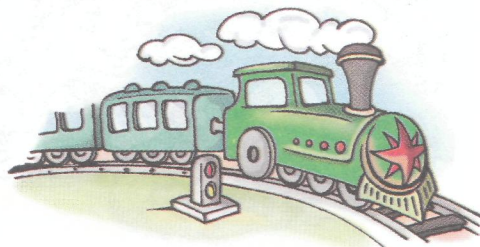
! До завдань для автоматизації звуку [ч] у складах, словах, реченнях, іграх і текстах переходьте тільки після того, як у малюка вільно виходитиме правильне вимовляння окремого звуку [ч].

Гра на постановку звуку [ч].

Після того як у малюка вийде звук [ч], пограйте разом із ним у гру на звуконаслідування:

Потяг рухається по рейках:

чох... чох... чох... чох... чох... чох

АВТОМАТИЗАЦІЯ ВИМОВИ ЗВУКА [Ч]

Чітко та голосно читайте дитині спочатку склади, потім слова, потім речення по декілька разів. Дитина повинна уважно слухати і повторювати. Визначайте разом із дитиною місце звуку [ч] у словах (на початку, в середині чи в кінці слова). Для цього, читаючи, виділяйте звук [ч] голосом (промовляйте його чіткіше за інші звуки).

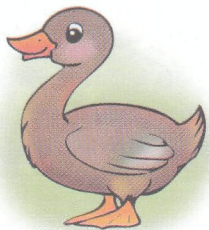
! Якщо дитина вміє читати, вона може читати сама.

к|люч

чап-ля

кач-ка

ач	оч	уч	ич	іч
ча	чо	чу	чи	чі

т|кач

тя-гач

к|вач

ба-гач

п|лач

си-лач

к|люч

ка-лач

ні

пі → ч

рі → ч

ч → ан

ч → ай

ч → ад

чо-ло

чуб

чо-біт

чу-до

пе-че

п|ле-че

па

пі → чка

бо → чка

Та-ня і То-ня на да-чі.
Дів-чат-ка пи-ли чай.
Чай га-ря-чий.
До ча-ю ка-лач.

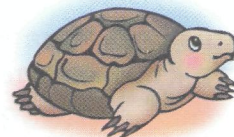

Читайте речення, вставляючи разом із дитиною потрібні слова замість малюнків. Якщо дитина вміє читати, вона може читати сама.

По с^ітав-ку п^іли-ве

Під пан-ци-ром без с^іт^іра-ху гу-ля-є

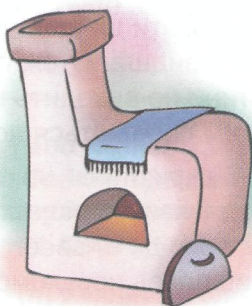
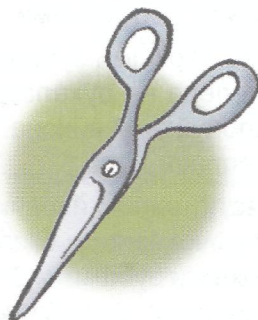
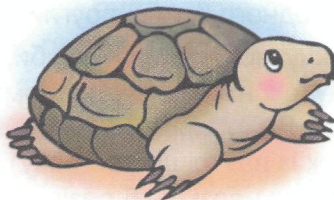

Гра «Знайди зайвий малюнок».

На малюнках зображені предмети, у назвах яких є звук [ч], і один предмет, у назві якого немає звука [ч]. Нехай дитина, розглядаючи малюнки, спробує знайти предмет, у назві якого немає звука [ч] (тобто знайти зайвий малюнок).

Якщо у малюка не виходить знайти зайвий малюнок самостійно, промовляйте разом із ним кожне слово — назву предмета, голосом виділяючи, є звук [ч] у слові чи ні.

! Під час гри дитина не повинна промовляти слова-назви навіть пошепки. Щоб це було легше зробити, запропонуйте їй прикусити кінчик язика.

 Спробуйте разом із малюком вивчити скоромовку.

Чапля

В чаплі чорні черевички.

Чапля чапа до водички.

Г. Бойко

ПОСТАНОВКА І АВТОМАТИЗАЦІЯ ВИМОВИ ЗВУКІВ [Л], [Л']

АРТИКУЛЯЦІЙНА ГІМНАСТИКА ДО ПОСТАНОВКИ ЗВУКІВ [Л], [Л']

Щоб підготувати органи мовлення вашого малюка до правильного вимовляння звуків [л], [л'], пропонуються такі артикуляційні вправи*:

! *Перед початком виконання вправ перечитайте загальні рекомендації щодо проведення артикуляційної гімнастики, наведені на сторінці 5.*

Вправа 1. Напіввідкрити рот, кінчиком язика «почесати» спочатку за верхніми, потім за нижніми зубами. Повторити це 5—6 разів.

Вправа 2. Посміхнутися, відкрити рот і покласти широкий язик на нижню губу (стежити, щоб дитина не підтягувала губу на нижні зуби). Тримати язик у цьому положенні, вимовляючи звук **и**, під лічбу дорослого від 1 до 5—10.

Вправа 3. «Смачне варення». Напіввідкрити рот і кінчиком язика облизати верхню губу, роблячи рухи язиком зверху вниз. Стежити, щоб нижня щелепа була нерухомою, рухи язиком були зверху вниз, а не з одного боку в другий.

Вправа 4. «Гойдалка». Посміхнутися, показати зуби, відкрити рот, покласти широкий кінчик язика за нижні зуби (з внутрішнього боку) і, промовляючи звук **и**, утримувати в такому положенні під лічбу від 1 до 5. Потім, продовжуючи промовляти звук **и**, підняти широкий язик за верхні зуби (також із внутрішнього боку) і утримувати під лічбу від 1 до 5. Такі положення язика змінювати по черзі 4—6 разів.

Стежити, щоб працював тільки язик, а нижня щелепа і губи залишалися нерухомими.

Вправа 5. Напіввідкрити рот і поцмокати широким кінчиком язика за верхніми зубами, спочатку повільно, а потім дедалі швидше. Стежити, щоб нижня щелепа не рухалася, а рухався тільки язик. Якщо у дитини не виходить цмокання, запропонуйте їй виконати вправу «Приклей цукерку», а потім поверніться до виконання цієї вправи.

Вправа 6. «Приклей цукерку». Відкрити рот на 1,5—2 см і покласти широкий кінчик язика на нижню губу. На самий край язика покласти тоненький шматочок іриски. Після цього приклеїти цей шматочок цукерки до альвеол (пагорбків за верхніми зубами).

Стежити, щоб нижня щелепа залишалась нерухомою. Якщо це не вдається, можна чистий вказівний палець дитини поставити збоку між кутніми зубами, як розпірку.

Вправу слід виконувати у повільному темпі.

Вправа 7. Напіввідкрити рот, кінчик язика підняти за верхні зуби (із внутрішнього боку) і міцно притиснути його до зубів. Тримати язик у цьому положенні під лічбу дорослого від 1 до 10.

* Вправи з деякими змінами використано з посібників О.Л. Жильцової та М.Ф. Фомичової.

НАВЧАЄМО ДИТИНУ ПРАВИЛЬНО ВИМОВЛЯТИ ЗВУК [Л]

ПОСТАНОВКА ЗВУКА [Л]

Покажіть на собі виконання кожної вправи, пояснюючи малюкові, у якому положенні знаходяться губи, зуби і язик. Дитина повинна виконувати кожну вправу слідом за вами, доки не навчиться правильно вимовляти звук [л] без вашої допомоги.

ЩОБ ПРАВИЛЬНО ВИМОВИТИ ЗВУК [Л], ДИТИНІ ТРЕБА:

напіввідкрити рот (губи розслаблені), зблизити, але не змикати зуби і виконати один із варіантів наведених нижче вправ.

! Звук [л] можна поставити, виконуючи будь-який із варіантів. Спробуйте обидва і зупиніться на тому, який буде прийнятнішим для вашої дитини.

Варіант 1. Запропонуйте дитині протяжно вимовити звук [а]. Потім, не припиняючи вимовляння звука [а], просунути кінчик язика між зубами і поперемінно його прикушувати і відпускати.

Спочатку вправа виконується у повільному темпі, а потім темп вимовляння треба прискорити.

Під час виконання вправи буде чутно склади *ла-ла-ла-ла-ла*.

Коли дитина засвоїть першу частину вправи, запропонуйте їй підняти язик за верхні зуби (з внутрішнього боку) і міцно притиснути його до зубів.

Після цього вимовляти склади *ли-ли-ли-ли-ли*.

Варіант 2. Запропонуйте дитині довго тягнути звук [а] і в цей час кінчик язика піднімати і опускати до верхніх і нижніх зубів.

Коли перша частина вправи буде засвоєна, нехай малюк лише піднімає кінчик язика до верхніх зубів. При цьому буде чутно склади *ла-ла-ла-ла-ла*.

! Іноді звук [л] замінюється звуком [у] або [в], коли замість язика працюють губи. Щоб виправити це, треба запропонувати дитині при вимовлянні трохи оскалювати зуби, при цьому чистими пальцями притримуйте їй нижню губу. Вправи робіть перед дзеркалом, уважно стежачи, щоб губи не рухалися.

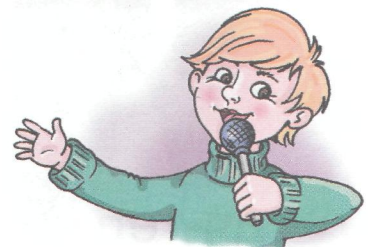
! До завдань для автоматизації звуку [л] у складах, словах, реченнях, іграх і текстах переходьте лише після того, як малюк вільно й правильно вимовлятиме окремий звук [л].

Гра на постановку звуку [л].

Після того як у малюка вийде звук [л], пограйте разом із ним у гру на звуконаслідування:

Хлопчик співає:

ла-ла-ла-ла... ла-ла-ла-ла...

АВТОМАТИЗАЦІЯ ВИМОВИ ЗВУКА [Л]

Чітко та голосно читайте дитині спочатку склади, потім слова, потім словосполучення і речення по декілька разів. Дитина повинна уважно слухати і повторювати. Визначайте разом із дитиною місце звука [л] у словах (на початку, в середині чи в кінці слова). Для цього, читаючи, виділяйте звук [л] голосом (*лллак, калллина*).

! Якщо дитина вмє читати, вона може читати сама.

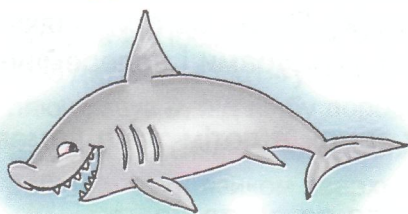

лам-па

ла	ли	ле	ло	лу
ал	ол	ул	ил	ел

лак ла-па лоб

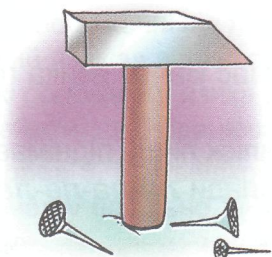
лад лан-ка лом

а-ку-ла

ло-пух лук лу-на

ло-за луг лу-за

мо-ло-ток

лу-па

лун-ка

са → лат
ха → лат

ву-лик

ки-лим

ка-ли-на

ма-ли-на

хо-лод

мо-ло-ко

ле-ле-ка

ко-ле-со

дя-тел

за → л

ба → л

ва → л

о-сел гіл-ка

у-кол гол-ка

ку-пол бул-ка

г ла	г ли	г ле	г ло	г лу
к ла	к ли	к ле	к ло	к лу
б ла	б ли	б ле	б ло	б лу
п ла	п ли	п ле	п ло	п лу
з ла	з ли	з ле	з ло	з лу

міт-ла

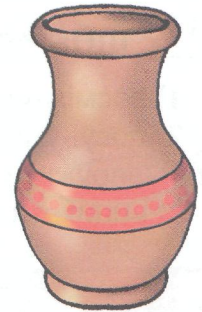
п|лов з|ли-ва к|лей

п|лед з|ла-ма-ти к|лен

п|ле-че з|ла-го-да

к|лин к|лу-бок каб-лук

к|ло-ун к|лум-ба яб-лу-ко

Лев ле-жить. Лев на-ко-лов ла-пу.

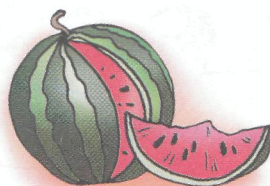
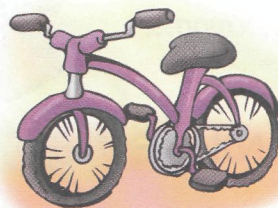
г|ле-чик

Гра «Знайди зайвий малюнок».

На малюнках зображені предмети, у назвах яких є звук [л], і один предмет, у назві якого немає звука [л]. Нехай дитина, розглядаючи малюнки, спробує знайти предмет, у назві якого немає звука [л] (тобто знайти зайвий малюнок).

Якщо у малюка не виходить знайти зайвий малюнок самостійно, промовляйте разом із ним кожне слово — назву предмета, голосом виділяючи, є звук [л] у слові чи ні.

! Під час гри дитина не повинна промовляти слова-назви навіть пошепки. Щоб це було легше зробити, запропонуйте їй прикусити кінчик язика.

НАВЧАЄМО ДИТИНУ ПРАВИЛЬНО ВИМОВЛЯТИ ЗВУК [л']

ПОСТАНОВКА ЗВУКА [л']

Покажіть на собі виконання кожної вправи, пояснюючи малюкові, у якому положенні знаходяться губи, зуби і язик. Дитина повинна виконувати кожну вправу слідом за вами, доки не навчиться вільно вимовляти звук [л'] без вашої допомоги.

ЩОБ ПРАВИЛЬНО ВИМОВИТИ М'ЯКИЙ ЗВУК [л'], ДИТИНІ ТРЕБА:

- 1) посміхнутися, напіввідкрити рот і показати зуби;
- 2) посунути кінчик язика у глибину рота до альвеол (пагорбків за верхніми зубами) і напружити спинку язика;
- 3) видихати повітря з голосом (при цьому буде чути м'який звук [л']).

! Якщо дитина відразу не може вимовити м'який звук [л'], запропонуйте їй спочатку вимовляти звук [л] разом зі звуком [і]: лі-лі-лі-лі, а потім окремий м'який звук [л']: лі-лі-лі-лі...ль-ль-ль-ль.

! До завдань для автоматизації звуку [л'] у складах, словах, реченнях, іграх і текстах переходьте лише після того, як малюк вільно й правильно вимовлятиме окремий звук [л'].

Гра на постановку звуку [л'].

Після того як у малюка вийде звук [л'], пограйте разом із ним у гру на звуконаслідування:

Уявіть, що пройшов великий дощ і на землі залишились калюжі. Якщо йти по них у чоботах, під чоботами буде хлюпати вода, ось так:

хлюп... хлюп... хлюп... хлюп... хлюп...

АВТОМАТИЗАЦІЯ ВИМОВИ ЗВУКА [л']

Чітко та голосно читайте дитині спочатку склади, потім слова, потім словосполучення і речення по декілька разів. Дитина повинна уважно слухати і повторювати. Визначайте разом із дитиною місце звуку [л'] у словах (на початку, в середині чи в кінці слова). Для цього, читаючи, виділяйте звук [л'] голосом (*льльліс, сільльль*).

! Якщо дитина вміє читати, вона може читати сама.

лі | ля | лю | льо

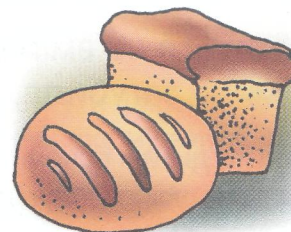
аль | ель | іль | оль | юль

ліс люк те
 лід лю-ди ма → ля
 лі-то лю-тий х|ви
 лі-ки

лі-так

лящ льон тюль-ка
 ля-пас льох тюль-пан

х|ліб

с|лід х|ліб сіль нуль
 з|літ ш|лях х|міль тюль

Лі-да і Ва-ля гу-ля-ють.

У Лі-ди пу-дель.

У Ва-лі куль-ка.

Пу-дель ню-ха-є куль-баб-ки.

Гра «Знайди звук».

Називайте слова, виділяючи голосом звук [л'] (*ль-ль-ль*). Дитина повинна уважно слухати і, почувши слово зі звуком [л'], сплеснути у долоні.

Визначайте разом із дитиною місце звуку [л'] у словах (на початку, в середині чи в кінці слова). Гру можна продовжити, використовуючи інші слова.

Люк, тюк, лід, обід, літо, жито, плівка, цівка, нуль, нюх, бійка, лійка.

ДИФЕРЕНЦІАЦІЯ ВИМОВИ ЗВУКІВ [л] — [л']

- Читайте дитині спочатку склади, потім слова, чітко та голосно промовляючи звуки [л] і [л']. Дитина повинна уважно послухати і відтворити почуте.

ла — ля	лу — лю	ли — лі	ло — льо
ля — ла	лю — лу	лі — ли	льо — ло

лак — ляк луна — люди липа — літо
лящ — лан люк — лук ліс — лис

- Спробуйте разом із малюком вивчити скоромовки.

Льон

Зелен
Зелен
Льон
У полі.
Буде Лялі
З льону

Льоля.
Білим,
Білим
Білована,
Мов лілея
Мальована!
В. Ладижець

Мила митися не вмiла.
Мила мило загубила.

- Читайте дитині речення, ставлячи до кожного з них відповідні запитання за зразком. Нехай малюк спробує не тільки відповідати, а також і самостійно ставити запитання.

1. Білка живе в дуплі.

Хто живе в дуплі?
Де живе білка?

2. Толя стояв коло липи.

Хто ... ? Де ... ?

На листок липи сів метелик.

Хто ... ? Куди ... ?

3 На клумбі тюльпани.

Що ... ? Де ... ?

Біля клумби голуби.

Хто ... ? Де ... ?

Голуби білі.

Хто ... ? Які ... ?

4. У склянку налили молоко.

Що ... ? Куди ... ?

Ліда п'є молоко.

Що зробили ... ?

Хто ... ? Що робить ... ?

! Якщо дитина вмiє читати, вона може читати сама.

ПОСТАНОВКА І АВТОМАТИЗАЦІЯ ВИМОВИ ЗВУКІВ [Р], [Р']

АРТИКУЛЯЦІЙНА ГІМНАСТИКА ДО ПОСТАНОВКИ ЗВУКІВ [Р], [Р']

Щоб підготувати органи мовлення вашого малюка до правильного вимовлення звуків [р], [р'], пропонуються такі артикуляційні вправи*:

! *Перед початком виконання вправ перечитайте загальні рекомендації щодо проведення артикуляційної гімнастики, наведені на сторінці 5.*

Вправа 1. «Покарати неслухняний язик». Напіввідкрити рот, спокійно покласти язик на нижню губу і поплямкати по ньому губами 5—6 разів, вимовляючи звуки пя-пя-пя, а потім подержати спокійно широкий язик у відкритому роті під лічбу дорослого від 1 до 5—10.

Вправа 2. Посміхнутися, трохи відкрити рот, покласти широкий кінчик язика на верхню губу і, начебто довго вимовляючи звук [ф], здути ватку зі стола чи з долоні (стежити, щоб дитина промовляла звук [ф], а не звук [х], тобто, щоби струмінь повітря був вузький, а не розсіяний і йшов із кінчика язика).

Вправа 3. «Чашечка». Посміхнутися, напіввідкривши рот, висунути широкий язик і загнути його кінчик і боки догори у формі «чашечки». Не змінюючи форму язика, схвати його у рот так, щоб кінчик язика був за верхніми зубами.

Вправа 4. «Почистити зуби». Посміхнутися, напіввідкрити рот і кінчиком язика «почистити» верхні зуби з внутрішнього боку, роблячи рухи язиком із боку в бік. Стежити, щоб кінчик язика знаходився біля коренів верхніх зубів; нижня щелепа не рухалась, а працював тільки язик.

Вправа 5. «Штукатур». Посміхнутися, відкрити рот і «погладити» широким кінчиком язика піднебіння, роблячи рухи язиком уперед-назад, як штукатур білить щіткою стелю. Стежити, щоб губи та нижня щелепа залишалися нерухомими (можна притримувати підборіддя рукою), а кінчик язика, просуваючись уперед, не висувався з рота.

Вправа 6. Напіввідкрити рот і поцмокати широким кінчиком язика за верхніми зубами (з внутрішнього боку), спочатку повільно, а потім дедалі прискорюючи (як цокає копитами конячка).

Стежити, щоб нижня щелепа не рухалась, а рухався лише язик. Якщо у дитини не виходить цмокання, запропонуйте їй виконати вправу «Приклей цукерку» (див. с. 34), а потім поверніться до виконання цієї вправи.

Вправа 7. «Барабанщик». Посміхнутися, відкрити рот і постукати широким кінчиком язика по альвеолах (пагорбках за верхніми зубами), чітко вимовляючи звук [д]: д-д-д-д. Спочатку вимовляти цей звук повільно, потім дедалі швидше.

Пильнувати, щоб рот був увесь час відкритий, губи розтягнуті у посмішці, нижня щелепа нерухома.

* Вправи з деякими змінами використано з посібників О.Л. Жильцової та М.Ф. Фомичової.

НАВЧАЄМО ДИТИНУ ПРАВИЛЬНО ВИМОВЛЯТИ ЗВУК [Р]

ПОСТАНОВКА ЗВУКА [Р]

Покажіть на собі виконання кожної вправи, пояснюючи малюкові, у якому положенні знаходяться губи, зуби і язик. Дитина повинна виконувати кожну вправу слідом за вами, доки не навчиться правильно вимовляти звук [р] без вашої допомоги.

ЩОБ ПРАВИЛЬНО ВИМОВИТИ ЗВУК [Р], ДИТИНІ ТРЕБА:

напіввідкрити рот, губи розтягнути в посмішку, зблизити, але не змикати зуби, широкий кінчик язика підняти за **верхні зуби** і залишати його біля самих зубів, але не торкатися їх (тобто так, щоб між кінчиком язика і яснами утворилася щілина) і виконати такі вправи.

Вправа 1. Подути на кінчик язика, довго вимовляючи звук [з] ([дз]): **ззззззз (дзззззз)** або **просто видихувати повітря з голосом**. При цьому буде чути звук, який нагадує дзижчання мухи (середній між звуками [дз] і [дж]) — так званий **фрикативний звук [р]** (без вібрації кінчика язика). Якщо дитина посилить видихуваний струмінь повітря (повітря треба видихувати різко, з напором та з **голосом**) та додасть голосні [а], [о], [и], [у], вийдуть склади **ра, ро, ри, ру**.

! Отриманий під час виконання вправи звук [р] називається **фрикативним** (він вимовляється без вібрації кінчика язика). Вібрацію відпрацьовують поступово в процесі автоматизації звука.

Після того як дитина навчиться вимовляти фрикативний звук [р], можна переходити до автоматизації цього звука в складах, словах, реченнях, іграх і текстах.

Під час автоматизації фрикативного звука [р] у складах, словах, реченнях, іграх і текстах у дитини іноді **самостійно виникає вібрація кінчика язика**.

! Якщо вібрація кінчика язика у дитини не виходить протягом тривалого часу, треба виконати другу вправу.

Вправа 2. Широкий кінчик язика утримувати за верхніми зубами (з внутрішнього боку, біля самих зубів, але не торкаючись їх) і довго вимовляти звук [ж], ([дж]) або повільно, а потім швидко промовляти звук [д]: **д-д-д-д-д**. У цей час плоскою ручкою чайної ложки або чистим прямим вказівним пальцем самої дитини робити рухи вправо-вліво під кінчиком язика. При цьому виникне **рокотання**, тобто **вібрація кінчика язика**. Поступово треба переходити до того, щоб із механічною допомогою малюк тільки починав вібрацію кінчика язика, а продовжував уже без неї.

Гра на постановку звука [р].

Щоб оволодіння правильною вимовою звука [р] стало для дитини цікавішим, пограйте разом із нею у гру на звуконаслідування:

1. На городі гуркоче трактор: **трр... трр... трр... трр... трр...**
2. Собака гарчить на кішку: **ррр... ррр... ррр... ррр...**

АВТОМАТИЗАЦІЯ ВИМОВИ ЗВУКА [P]

Чітко та голосно читайте дитині спочатку склади, потім слова, потім словосполучення і речення по декілька разів. Дитина повинна уважно слухати і повторювати. Визначайте разом із дитиною місце звука [p] у словах (на початку, в середині чи в кінці слова). Для цього, читаючи, виділяйте звук [p] голосом (*pppрак, комаppp*).

! Якщо дитина вміє читати, вона може читати сама.

ра ро ру ри ре

ар ор ур ир ер

рак	рух	пе-ро
ра-на	ру-ка	мо-ре
ра-нок	рис	де-ре-во
рот	риф	те-ре-зи
ро-са	ри-ба	ко-ри-то

бо → р
хо → р

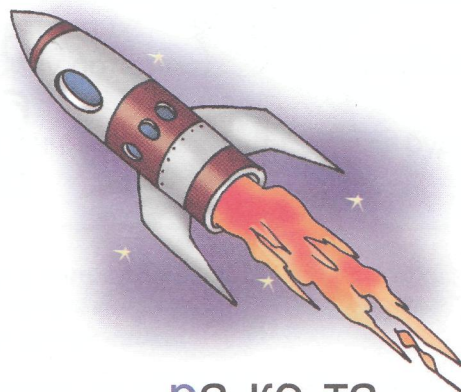
си → р
жи → р
ми → р

бук-вар
ко-мар
шах-тар

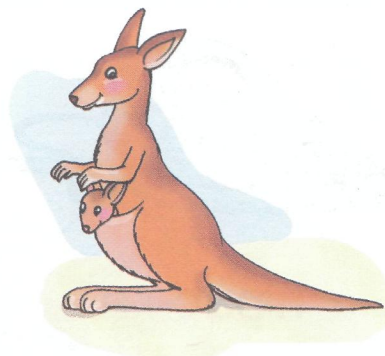
бок-сер	хор
са-пер	мо-тор
ка-тер	му-хо-мор

пар:к	пар-кет	кор:ж
пор:т	пар-ник	мор:ж

кур-ка	бар-кас	бор-сук
кур:т-ка	фар-ба	фор-ма

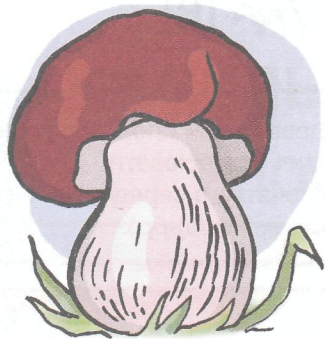
ра-ке-та

кен-гу-ру

бо-бер

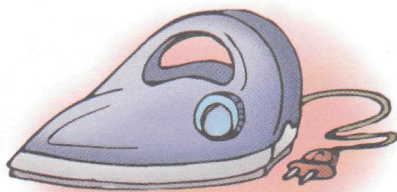
г^іриб

п ^і ра	п ^і ро	п ^і ру	п ^і ри	п ^і ре
б ^і ра	б ^і ро	б ^і ру	б ^і ри	б ^і ре
к ^і ра	к ^і ро	к ^і ру	к ^і ри	к ^і ре
г ^і ра	г ^і ро	г ^і ру	г ^і ри	г ^і ре
д ^і ра	д ^і ро	д ^і ру	д ^і ри	д ^і ре
т ^і ра	т ^і ро	т ^і ру	т ^і ри	т ^і ре

к^іро-пи-ва

б^ірат п^іриз к^іра-б
 б^іра-вий п^іринц к^іра-са
 б^ірус п^іра-пор к^іри-га
 б^іруд п^іра-вий к^іри-вий

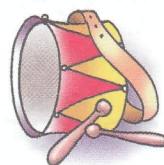

п^ірас-ка

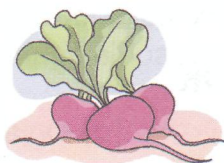
г^ірип т^ірап д^іруг
 г^іриб т^іра-ва д^іру-гий
 г^іру-да т^іруд д^іруж-ба
 г^іру-день т^іру-ба д^іра-кон

🌸 Читайте речення, вставляючи разом із дитиною потрібні слова замість малюнків.

Д^іруг по-да-ру-вав Д^імит-ри-ку

та

рос-туть на го-ро-ді.

! Якщо дитина вмiє читати, вона може читати сама.

НАВЧАЄМО ДИТИНУ ПРАВИЛЬНО ВИМОВЛЯТИ ЗВУК [Р']

ПОСТАНОВКА ЗВУКА [Р']

Покажіть на собі виконання кожної вправи, пояснюючи малюкові, у якому положенні знаходяться губи, зуби і язик. Дитина повинна виконувати кожну вправу слідом за вами, доки не навчиться вільно вимовляти звук [р'] без вашої допомоги.

ЩОБ ПРАВИЛЬНО ВИМОВИТИ М'ЯКИЙ ЗВУК [Р'], ДИТИНІ ТРЕБА:

- 1) напіввідкрити рот, розтягнути губи у посмішку, зблизити, але не змикати зуби;
- 2) підняти кінчик язика за верхні зуби, але не торкатися їх;
- 3) передню частину спинки язика посунути у глибину рота до альвеол (пагорбків за верхніми зубами);
- 4) видихати повітря з голосом, але без вібрації кінчика язика (при цьому буде чути м'який звук [р']).

! Якщо дитина відразу не може вимовити м'який звук [р'], запропонуйте їй після видиху повітря опустити язик униз і вимовити звук [і]. Таким чином дитина промовить склад рі. Нехай дитина повторює склади рі-рі-рі з видихом на кінчик язика.

! До завдань для автоматизації звуку [р'] у складах, словах, реченнях, іграх і текстах переходьте тільки після того, як малюк вільно й правильно вимовлятиме окремий звук [р'].

Гра на постановку звуку [р'].

Після того як у малюка вийде звук [р'], пограйте разом із ним у гру на звуконаслідування:

1. Качка кличе каченят:
кря... кря... кря... кря...
2. Свинка кличе поросят:
хрю... хрю... хрю... хрю...

АВТОМАТИЗАЦІЯ ВИМОВИ ЗВУКА [Р']

Чітко та голосно читайте дитині спочатку склади, потім слова, потім речення по декілька разів. Дитина повинна уважно слухати і повторювати.

Визначайте разом із дитиною місце звука [р'] у словах (на початку, в середині чи в кінці слова). Для цього, читаючи, виділяйте звук [р'] голосом (*р'ьр'ьр'ів, тр'ьр'ьр'іск*).

! Якщо дитина вмє читати, вона може читати сама.

рі ря рю рьо

т рі	т ря	т рю	т рьо
д рі	д ря	д рю	д рьо
г рі	г ря	г рю	г рьо
к рі	к ря	к рю	к рьо
б рі	б ря	б рю	б рьо

річ-ка

р|ів
р|ід

р|ій
р|ік

пи → р|іг
по → р|іг

к|р|іт

т|рюк
т|ріск

д|р|іб
д|р|іт

г|р|ім
х|р|ін

к|р|іт
б|р|ід

Г|р|із-но г|р|и-мить г|р|ім.
Йде р|яс-ний дощ.
На д|во-р|і мок-ра до-р|іж-ка
На г|р|яд-ці рос-туть бу-р|я-ки.

Гра «Знайди звук».

Називайте слова, виділяючи голосом звук [р'] (*р'ь-р'ь-р'ь*). Дитина повинна уважно слухати і, почувши слово зі звуком [р'], сплеснути у долоні.

Визначайте разом із дитиною місце звука [р'] у словах (на початку чи в середині).

Рік, бік, грім, дім, рюкзак, козак, рядок, садок, будяк, буряк.

ДИФЕРЕНЦІАЦІЯ ВИМОВИ ЗВУКІВ [P] — [P']

Читайте дитині спочатку склади, потім слова, чітко та голосно промовляючи звуки [p] і [p']. Дитина повинна уважно послухати і відтворити почуте.

ра — ря	ру — рю	ри — рі	ро — рьо
ря — ра	рю — ру	рі — ри	рьо — ро

рак — ряд

крук — крюк

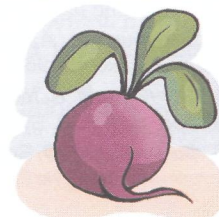
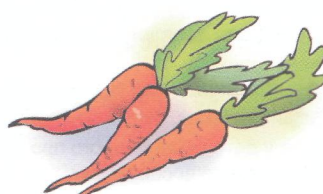
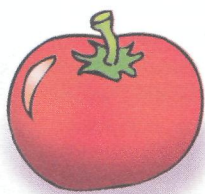
рик — рік

буря — буран

трюк — труба

грім — грим

Розгляньте разом із дитиною малюнки та назвіть зображені предмети. Допоможіть дитині знайти зайвий предмет і поясніть, чому саме він зайвий.

помідор

рюкзак

морква

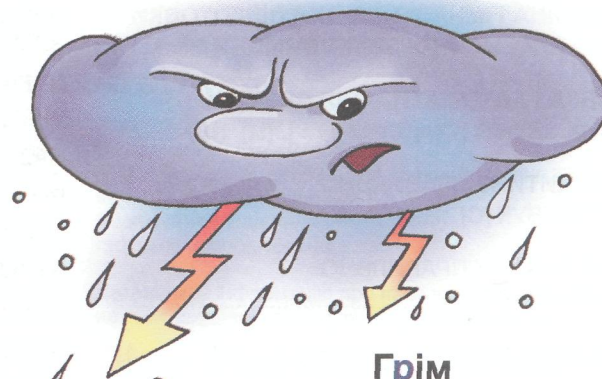
буряк

Прочитайте дитині вірші, виділяючи голосом звуки [p] і [p'] у словах. Нехай дитина промовляє віршики за вами, а той, що сподобається, вивчить напам'ять.

Кіт не знав

Падав сніг на поріг,
Кіт зробив собі пиріг.
Поки смажив, поки пік,
А пиріг водою стік.
Кіт не знав, що на пиріг
Треба тісто, а не сніг.

П. Воронько

Грім

Грім гримить,
Гуркоче, грима,
Грізно грюка
За дверима.
Грім гурчить,
Гримкоче — рад:
З хмар приніс
Грозу і град!

За М. Лисичем

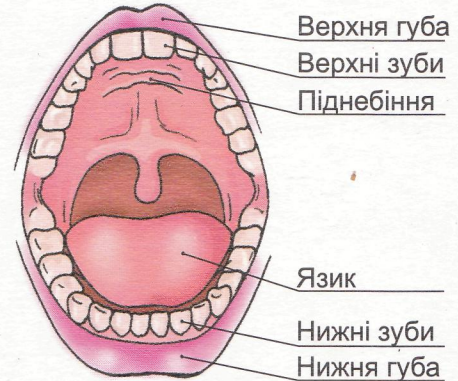
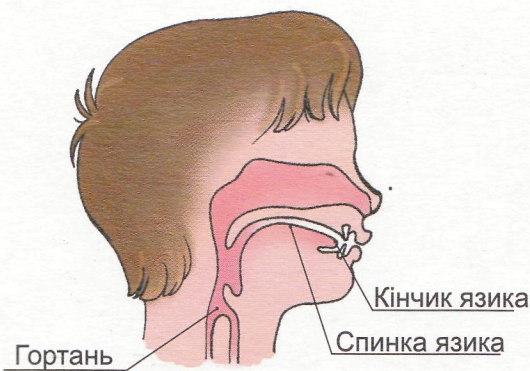
СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. **Блінова Г. Й.** Дидактичний матеріал для подолання вад письма у дітей / Г. Й. Блінова, Т. В. Пічугіна. — К.: Благовіст, 2004. — 196 с.
2. **Богуш А. М.** Заняття з розвитку мови в дитячому садку / А. М. Богуш. — К.: Радянська школа, 1988. — 175 с.
3. **Бойко Г. П.** Веселинки, вірші, скоромовки: [для мол. шк. віку] / Г. П. Бойко. — К.: Веселка, 1965. — 208 с.
4. **Винокур А. С.** Подолання мовного недорозвинення у дітей молодшого шкільного віку / А. С. Винокур. — К.: Радянська школа, 1977. — 144 с.
5. **Воронько П. М.** Читаночка: [вірші: для дошк. та мол. шк. віку] / П.М. Воронько. — К.: Веселка, 1978. — 88 с.
6. Дидактичний матеріал для логопедичних занять / Блінова Г. Й., Бернацька Л. І., Забавська Г. П. та ін. — К.: Радянська школа, 1985. — 280 с.
7. **Дьоміна І. Й.** Дидактичний та ігровий матеріал в логопедичній роботі / І. Й. Дьоміна, О.Л. Жильцова, А.С. Винокур. — К.: Радянська школа, 1962. — 132 с.
8. **Жильцова О. Л.** Виховання правильної звуковимови у дітей старшого дошкільного віку / О. Л. Жильцова. — К.: Радянська школа, 1971. — 160 с.
9. Игры в логопедической работе с детьми / Под ред. Селиверстова В. И. — М.: Просвещение, 1974. — 191 с.
10. **Ладигець В. І.** Трембіта: [вірші: для мол. шк. віку] / В. І. Ладигець. — К.: Веселка, 1974. — 104 с.
11. Понятно-терминологический словарь логопеда / Под. ред. Селиверстова В. И. — М.: Академический Проект, 2004. — 480 с. — (Серия «Gaudeamus»).
12. **Савченко М. А.** Буквар: [підруч. для підготов. — перших кл. шк. для дітей з важкими порушеннями мови] / Савченко М. А., Калатало Л. С., Колушаєва А. А. — К.: Форум, 2001. — 175 с.
13. **Савченко М. А.** Виправлення вад вимови в учнів молодшого шкільного віку / М. А. Савченко, Л. О. Смирнова. — К.: Радянська школа, 1969. — 152 с.
14. **Савченко М. А.** Методика виправлення вад вимови у дітей / М. А. Савченко. — К.: Радянська школа, 1983. — 167 с.
15. **Федієнко В. В.** Буквар: Читайлик / В. В. Федієнко. — Х.: Школа, Торнадо, 2002. — 80 с.
16. **Фомичева М. Ф.** Воспитание у детей правильного произношения: практикум по логопедии: [учеб. пособие для учащихся пед. уч-щ по спец. № 03.08 «Дошкольное воспитание»] / М. Ф. Фомичева. — М.: Просвещение, 1989. — 239 с.

ЗМІСТ

ІГРОВІ ВПРАВИ ДЛЯ ПІДГОТОВКИ ДИТИНИ ДО ПРАВИЛЬНОЇ ЗВУКОВИМОВИ	2	ПОСТАНОВКА І АВТОМАТИЗАЦІЯ ВИМОВИ ШИПЛЯЧИХ ЗВУКІВ [Ш], [Ж], [Ч]	24
АРТИКУЛЯЦІЙНА ГІМНАСТИКА ДЛЯ ПІДГОТОВКИ ДИТИНИ ДО ПРАВИЛЬНОЇ ЗВУКОВИМОВИ	5	НАВЧАЄМО ДИТИНУ ПРАВИЛЬНО ВИМОВЛЯТИ ЗВУК [Ш].....	25
ПОСТАНОВКА І АВТОМАТИЗАЦІЯ ВИМОВИ СВИСТЯЧИХ ЗВУКІВ [С], [С'], [З], [З'], [Ц], [Ц']	6	НАВЧАЄМО ДИТИНУ ПРАВИЛЬНО ВИМОВЛЯТИ ЗВУК [Ж]	28
НАВЧАЄМО ДИТИНУ ПРАВИЛЬНО ВИМОВЛЯТИ ЗВУК [С]	7	НАВЧАЄМО ДИТИНУ ПРАВИЛЬНО ВИМОВЛЯТИ ЗВУК [Ч]	31
НАВЧАЄМО ДИТИНУ ПРАВИЛЬНО ВИМОВЛЯТИ ЗВУК [С']	9	ПОСТАНОВКА І АВТОМАТИЗАЦІЯ ВИМОВИ ЗВУКІВ [Л], [Л']	34
ДИФЕРЕНЦІАЦІЯ ВИМОВИ ЗВУКІВ [С] — [С']	11	НАВЧАЄМО ДИТИНУ ПРАВИЛЬНО ВИМОВЛЯТИ ЗВУК [Л]	35
НАВЧАЄМО ДИТИНУ ПРАВИЛЬНО ВИМОВЛЯТИ ЗВУК [З].....	12	НАВЧАЄМО ДИТИНУ ПРАВИЛЬНО ВИМОВЛЯТИ ЗВУК [Л'].....	38
НАВЧАЄМО ДИТИНУ ПРАВИЛЬНО ВИМОВЛЯТИ ЗВУК [З'].....	15	ДИФЕРЕНЦІАЦІЯ ВИМОВИ ЗВУКІВ [Л] — [Л'].....	40
ДИФЕРЕНЦІАЦІЯ ВИМОВИ ЗВУКІВ [З] — [З'].....	17	ПОСТАНОВКА І АВТОМАТИЗАЦІЯ ВИМОВИ ЗВУКІВ [Р], [Р']	41
НАВЧАЄМО ДИТИНУ ПРАВИЛЬНО ВИМОВЛЯТИ ЗВУК [Ц]	18	НАВЧАЄМО ДИТИНУ ПРАВИЛЬНО ВИМОВЛЯТИ ЗВУК [Р]	42
НАВЧАЄМО ДИТИНУ ПРАВИЛЬНО ВИМОВЛЯТИ ЗВУК [Ц']	21	НАВЧАЄМО ДИТИНУ ПРАВИЛЬНО ВИМОВЛЯТИ ЗВУК [Р'].....	45
ДИФЕРЕНЦІАЦІЯ ВИМОВИ ЗВУКІВ [Ц] — [Ц']	23	ДИФЕРЕНЦІАЦІЯ ВИМОВИ ЗВУКІВ [Р] — [Р'].....	47

ОРГАНИ МОВЛЕННЯ ЛЮДИНИ

Крім язика, розмовляти нам допомагають губи та зуби. Поясніть дитині, що, коли ми промовляємо різні звуки, язик, губи та зуби набувають різних положень. Наприклад, під час вимовлення звука [у] губи витягнені вперед трубочкою, кінчик язика загнутий униз; коли вимовляємо звук [и], губи розтягнуті в посмішку, кінчик язика торкається нижніх зубів; коли вимовляємо звук [п], губи зімкнені, язик лежить вільно; [ф] — між нижньою губою та верхніми зубами залишається невеличка щілина, крізь яку проходить видихуване повітря.

Спробуйте разом із дитиною промовити ці звуки кілька разів перед дзеркалом. Нехай малюк помітить відмінність між промовлянням різних звуків.

! Зробіть висновок разом із дитиною: при правильному вимовленні якого-небудь звука язик, губи і зуби набувають тільки одного певного положення. Якщо язик, губи чи зуби набудуть іншого положення, то звук ми будемо промовляти неправильно.

ББК 74.3я9
Ж91

Навчальне видання

Журавльова Алла Євгенівна
Федієнко Василь Віталійович

ДОМАШНЯ ЛОГОПЕДІЯ
Книга для батьків, які хочуть сами навчити
дитину правильно вимовляти звуки

Рецензенти:

Ткачова Н. О., кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри педагогіки ф-ту психології
Харківського національного ун-ту ім. В. Н. Каразіна;
Євтрохова Т. І., завідувач ДНЗ я-с №354 комбінованого
типу для дітей з вадами мовлення, вчитель-логопед;
Гахова Н. І., головний міський спеціаліст,
логопед вищої категорії, м. Харків

Редактор Р. Дерев'янченко

Художник Є. Житник
Комп'ютерне макетування С. Бирюков
Коректори Т. Вакуленко, Н. Косенко
Дизайн Т. Ткаченко

Свідоцтво про внесення до державного реєстру суб'єкта
видавничої справи Сер. ДК №907 від 25.04.2002 р.

Журавльова А. Є., Федієнко В. В.

Ж91

Домашня логопедія: Книга для батьків, які хочуть сами навчити дитину правильно вимовляти звуки/
А. Є. Журавльова, В. В. Федієнко. — Х.: ВД «ШКОЛА», 2011. — 48 с.: іл. — (Серія «Подарунок маленькому генію»).
ISBN 978-966-429-042-2.

Охороняється Законом України «Про авторське право
та суміжні права». Передрук або відтворення у будь-
який інший спосіб цієї книги або будь-якої її частини
переслідуватиметься у судовому порядку
згідно з чинним законодавством України.

ШКОЛА
ВИДАВНИЧИЙ ДІМ

З питань оптових поставок звертатися:

Видавничий дім «ШКОЛА»
61103, м. Харків, а/с 535, тел./факс (057) 762-32-22
sales@schoolbook.com.ua
Редакційний відділ:
red@schoolbook.com.ua

Детальнішу інформацію про наші видання дивіться
на сайті видавництва www.schoolbook.com.ua

Підписано до друку 30.09.2010. Формат 60x84/8.
Папір офсетний. Друк офсетний. Гарнітура Букварна.
Ум. друк. арк. 5,6. Обл.-вид. арк. 3,8.
Наклад 10 000 прим. Зам. №17/10.

Надруковано у ПП «Юнісофт»
61045, м. Харків, вул. О. Яроша, 18

ББК 74.3я9

ISBN 978-966-429-042-2

© В. Федієнко, укладання, 2010
© Є. Житник, ілюстрації, 2010
© ВД «ШКОЛА», 2011
© Н. Коханій, дизайн обкладинки, 2010

ГІМНАСТИКА ДЛЯ ПАЛЬЧИКІВ

1. «Ми писали, ми писали...»
По черзі ритмічно стискаємо і розтискаємо пальці рук.

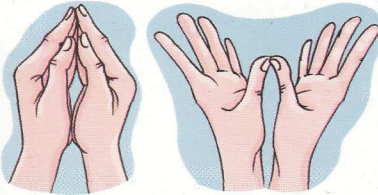
2. Рахуємо пальчики
Голосно лічимо пальчики і при цьому їх загинаємо.

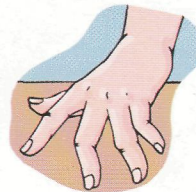
3. Гра на музичних інструментах
Імітуємо пальцями гру на музичних інструментах: піаніно, сопілці.

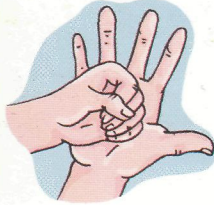
4. Пташки
Великі пальці зчепити в замок, долоні повернути до себе. Потім пальці, що залишилися, зімкнути і синхронно рухати ними, зображуючи крила птахів.

5. Квітка
Зімкнути пучки пальців обох рук, долоні округлити, зображуючи бутон квітки. Потім нижні частини долонь зімкнути, пальці широко розкрити, зображуючи квітку з розкритими пелюстками.

6. Павучки
«Крокуємо» всіма пальчиками по столу, імітуючи рух павучка.

7. Молотки
Зімкнути пальці однієї руки в кулачок і постукувати ним по долоні другої руки. Далі повторити вправу, змінивши руки.

8. Гойдалка
Зімкнути пальці обох рук у замочок. Похитувати цим замочком із боку в бік, імітуючи розхитування гойдалки.

9. Рибки
Імітуємо долонями рухи рибок.

10. Повітряні щиглики
Вказівний і великий пальці правої руки з'єднати в кільце. Кінчик вказівного пальця прикрити пучкою великого (як для щигля). Вказівний палець різко розпрямляється і виконує щигля. Рух повторити кілька разів. Те саме виконати середнім і підмізничним пальцями, мізинцем. Повторити вправу пальцями лівої руки.

11. Граємо в сніжки
Імітуємо рухи, що зображують ліплення сніжки. Потім «кидаємо» сніжку по черзі лівою і правою рукою.

13. Оплески
Поаплодуємо собі за виконану роботу.

12. Потягування
Зімкнути пальці обох рук долонями від себе. Руки простягнути вперед і потягнутися. Потім руки витягнути вгору і потягнутися.